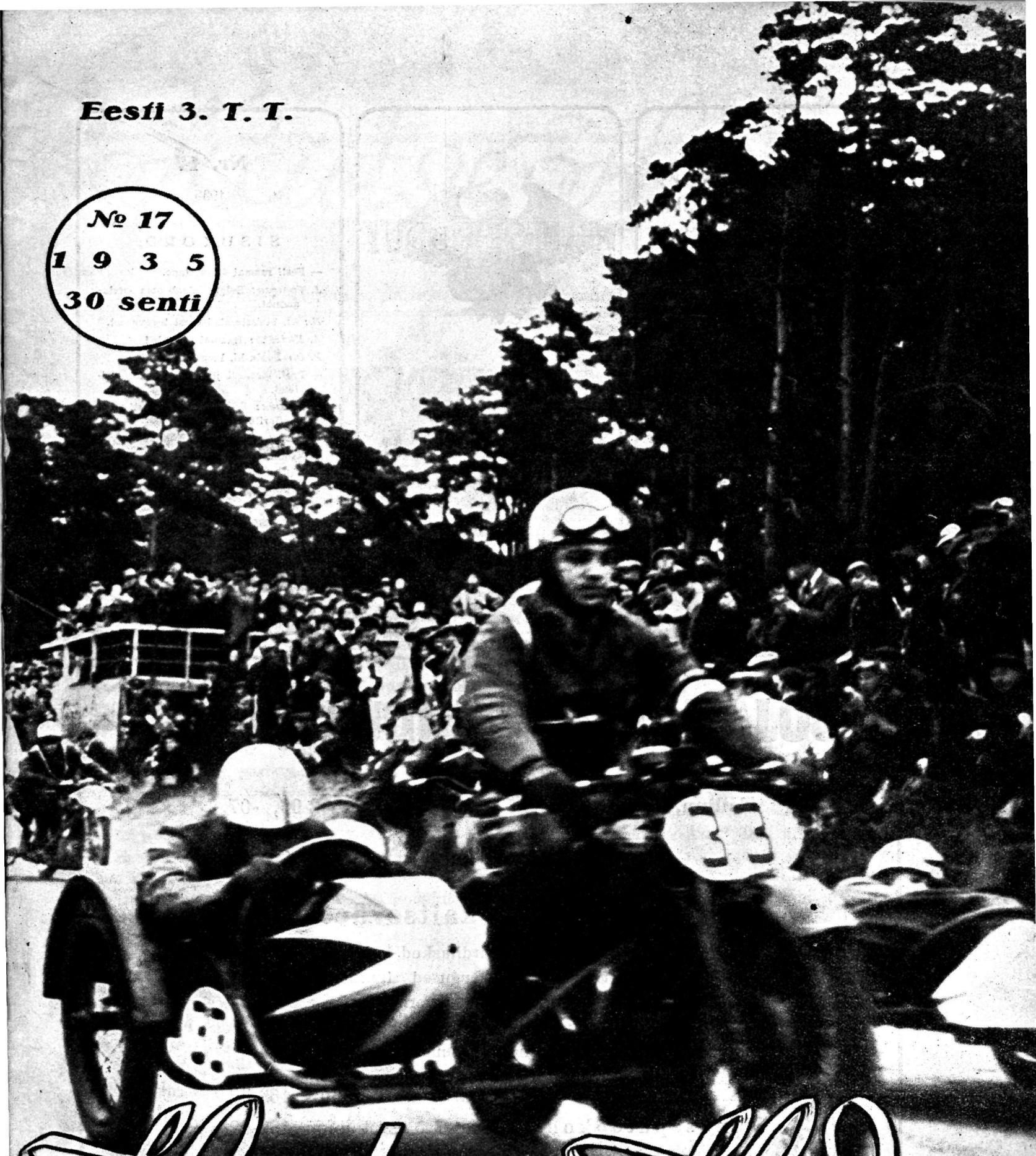


Eesti 3. T. T.

N^o 17
1 9 3 5
30 senti



Haitse Hoju!

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseleidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltn. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere, telefon ametis kv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseleidu peastaap. Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasundumine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülge teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.



Nr. 17

1935

SISUKORD:

- Eesti raamat 400-aastane.
- J. Veelman*: Belgia leinab oma kuningannat.
- N.*: Kl. üksuste sügisesest tegevusest.
- A. Kivträhk*: Raamat rahvale!
- P. O.*: Poola kl. laagris Rozewies,
- Prof. Piccardi järgmine stratosfäärilend.
- L. Joasalu*: Külaskäik Budapesti purilendurite juure.
- F. Tammar*: Reisimuljeid Poolast.
- Kroonikat.
- Kaitseleidu töö ja elu.
- Lühiteateid noorkotkluse ajaraamatust.
- J. Kull*: Side.
- E. A.*: Eskadron soomusauto vastu.

SÕJAVÄE MAJANDUSÜHISUS

Tallinn, Pikk 11,



tel. 452-06, -07.

Kaitseleidu- ning kaitsevæetarbed:

rihmad, seljakotid, kaarditaskud, kabuurid, gaasitorbikud ja igasugused tunnused.

Välis- ning kodumaa vormiriie.

Veinid, konjakid, napsid mitmesuguseilt kodu- ning välismaa vabrikuilt.

Rätsepatöökoda — Lai 10 — telefon 469-96.

Kingsepatöökoda — Vene 5 — telefon 429-42.

Haitse Kodu!



ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 17

Tallinnas, neljapäeval, 19. septembril 1935

XI aastakäik

Eesti raamat — 400-aastane

Tänavu pühitseb eesti rahvas oma suurimat kultuurijuubelit. Tänavu, 4. septembril, täitus sest nelisada aastat, kui trükiti esimene eestikeelne raamat. Aastal 1535 ilmus trükist eesti raamatu esiisa — Wanradt-Kölli katekismus.

Saatus on tahtnud, et Balti rahvaste peres just meie, eestlaste, raamat, on vanim. Nii soomlased kui ka lätlased ja leedulased saavad alles aastate pärast pühitseda sellast ainulaadset ja erakordset juubelit. Kõigekõrgem on meil naabreist varemini võimaldanud alata kultuuri kõrgeima saavutuse — raamatu — abil oma kirjanduse ja teaduse, oma vaimse loomingu rajamist ja edendamist.

Eesti raamatu 400-aastane juubel on meile, eestlasile, määratuma tähtsusega sündmuseks. Seda mõistavad kõik meie vabariigi kodanikud ja seda on väärikalt, selle tähtaja sügavat tähtsust mõistes, hinnanud ka vabariigi valitsus, kes vabariigi käesoleva — kaheksateistkümnenda — iseseisvusaasta on kuulutanud raamatuaastaks.

Vabariigi kaheksateistkümnenda aasta — ajavahemik 24. veebruarist s. a. kuni 24. veebruarini 1936. a. — saagu seks ajaverstapostiks, kus iga vaba eestlane vaadaku tagasi meie raamatu arengule, süvenegu meie rahva pika kultuurilise võitluse okkalise käigu üksikasjusse, saagu teadlikuks meie kultuurilise tõusu kandvaks jõududes ja ammutagu senisest võimsamat

hoogu ning sitkust eesti vaimuelu tõusuks. Tänavusel erakordseimal juubeliaastal võtkem kõik kokku, mis on aastasadu tehtud meie kultuuri tõusuks. Ja sel raamatu-aastal propageerides raamatu levikut ning austades vaimuelu nimekamaid eestvõitlejaid, rajagem seega eesti kultuuri tulevasele edule endisest kindlamad ning julgustavamad arenguvõimalused.

Neljajasaaja aasta jooksul on eesti keeles trükist ilmunud 31.000 eriteost. Raske ja okkiline on olnud eesti raamatu arengu tee. Kuid ometi alalise tõusu suunas. Võimsaim on see tõus olnud viimase saja aasta jooksul, eriti ülivõimas aga iseseisvuseaastail. Nagu räägib statistika, on enne ärkamisaega kuni 18. sajandi keskeni, rohkem kui 300 aasta jooksul, ilmunud ainult tuhat eestikeelset teost. Alates ärkamisajast kuni meie rahva teise — praeguse — iseseisvusajani on umbes kolmveerandsaja aasta jooksul ilmunud juba 13½ tuhat eriteost. Viimased — kaheksateistkümmend — iseseisvusaastad on annud aga üle poole eesti raamatuist — 16½ tuhat teost.

Need arvud näitavad, missugune osa on rahvuslikul ärkamisel ja eriti just riiklikul iseseisvusel ühe rahva kultuuri alustoe — raamatu — arengule. Pika ajalookäigu kogemused tõendagu meile, et eesti elu edaspidise võitluse kindlamaks juhtlauseks olgu: relv

Belgia leinab oma kuningannat

Teiskordselt lühikese aja jooksul tabas Belgia raske saatuslöök. Vaevalt poolteist aastat tagasi (17. veebruaril 1934. a.) kaotas Belgia õnnetuse läbi kuninga Albert I, kes oli teinud oma rahva eesotsas läbi maailmasõja ja keda kogu maailm austas sangar-kuningana. Nüüd,

vastuses leinama peale abikaasa kuningas Leopoldi, kolme väikese lapse ja omaste, Belgia ja Rootsi rahvad. Traagilisele õnnetusele järgnenud päevadel võis kogu Belgias tihti näha ajalehtede viimaseid väljaandeid lugemas rahvahulgas taskurätte pühkimas pisaraid.



Kuninganna Astrid †

29. augustil, hukkus õnnetu juhuse läbi Belgia noor kuninganna Astrid. Viibides koos oma kuningliku abikaasa Leopold III-ga autosõidul Šveitsi mägedes, sai ta surma autoõnnetusel.

Kuninganna Astrid, sündinud Rootsi printsess, oli belglaste poolt sügavasti armastatud ja austatud. Ta maeti Brüsselis 3. septembril suurte rahvahulkade osavõtul ja teda jäid kur-

Ka Eestis leinati Belgiaga kaasa. Kohe õnnetuse teatavaks saamisel hakkas Belgia esindaja Tallinnas, konsul M. Nicaise, kes esindab siin oma maad ja rahvast juba ligi 15 aastat ühtesoodu, saama kaastundeavaldusi. Telegraafiteel avaldasid oma kaastundmust Belgia kuningale ja belglastele riigivanem K. Päts ja välisminister J. Seljamaa, kuna kunin-

ganna matusepäeval Tallinnas ja Tartus kadunu mälestuseks korraldatud leinajumalateenistustest võtsid osa suured inimhulgad. Naiskodukaitse avaldas kadunule oma viimast lugupidamist ja austust kirikus Belgia rahvuslipuga kaetud katafalki juures auvalvel seismisega.

Vaevalt 9 aastat sai noorelt ja õitsvas elueas (29-aasta vanuselt) hukkunud kuninganna Astrid veeta Belgias, sellest esimesed 7½ aastat kroonprintsessina ja viimased 1½ aastat kuningannana. Kuid juba sellegi aja jooksul suutis ta jätta endast kustumatu mälestuse Belgia rahvasse. Ta oli suur nii naisena, emana kui ka kuningannana.

Kuninganna Astrid oli saanud eeskujuliku rootsi kasvatusel, lõpetanud peale gümnaasiumi veel majapidamiskooli ja erilised laste eest hoolitsemise kursused. Oma isalt, Rootsi kuninga vennalt prints Karlilt, oli ta pärandanud viimase sirgjoonelise mõistuse ja armastuse lihtsusele. Kõigiti püüdis ta avitada õnnetute elutingimusi ja lohutada kannatajaid. Belgias külastas ta tihti lihtrahva linnaosasid ja tööstusrajone, jagades puudustkannatajatele toetusi ja lohutust. Alles tänavu kevadel avaldas ta kohe pärast Mons'i söekaevanduste piirkonna külastamist ja seal tööpuuduse tõttu valitseva viletsuse nägemist soojasõnalise üleskutse avitada hädalisi, mille peale tuli lühikese aja jooksul kokku suur summa raha ja vagunite viisi riideid.

Oma nüüd leinas murtud kuninglikule abikaasale oli kadunu armastavaks eluseltsiliseks. Köneldakse, et nad polnud tavaliseks abielupaariks, vaid nad armastasid üksteist nagu oma pulmapäeval. Ning just seepärast neid armastatigi, et nad üksteist nii hoidsid. Oma lastele oli kadunu võrratuks emaks. Lastest ei tahtnud ta kunagi lahkuda ja noor prints Albert tegi tänavu suvel ühe aasta vanuselt juba oma esimese õhureisi Brüsselist Stokholmi vanaisa juure, kuna ema ei raatsinud teda jätta koju.

Lastega nii Brüsseli kui ka Stokholmi avalikes parkides jalutades lükkas kuninganna Astrid ikka ise lapsevankrit. Jutustatakse, et kord on talle keegi kusagil tähendanud, et seda poleks vaja teha tal endal. Kuninganna Astrid on vastanud: „Ei keegi ega miski või võtta emalt seda rõõmu, ka isegi mitte kuninganna kohustus.“ Ning veel jutustatakse tema lihtsusest, et kui ta otsis oma vanemale lapsele, tütrele printsess Josephine-Charlotte'ile, kasvatajannat, siis andis ta lihtsalt Stokholmi suuremasse ajalehte kuulutuse: „Rootsi daam, kes elab välismaal ja on välismaalasel mehel, otsib jne...“

Kuninganna Astridi kaudu sattus Belgia kuningakoda lähedasse sugulusse kõigi Põhjamaade kuningakodadega. Nimelt on kuninganna Astridi isa Karl Rootsi kuninga vend ja ta ema Ingeborg —, sündinud Daani printsess, Norra kuninga õde. Tütred oli vanal abielupaaril

kolm: Margaretha, Märtha ja Astrid. Margaretha abiellus Daani printsi Axel'iga, teine õde Märtha — Norra kroonprintsiga ja kolmas õde Astrid sai belglaste kuningannaks.

Neist oli Astrid tõeliseks muinasjutuprintsessiks. Juba oma esimesel uuele kodumaale saabumisel võitis ta kõigi südamed. Tema hurmav naeratus ja kuninglik olemus vallutasid ka kõige külmemaidki. Ning see naeratus, mis tegi teda Belgias kõigi poolt jumaldatuks kroonprintsessina ja hiljem kuningannana, süvenes aastatega järjest kaunimaks ja hellemaks.

Kes Belgias käinud, sel ei võinud jääda tähele panemata, missuguse piiritu heameelega rahvas kõneles „meie kuninganna Astridist“. Tema populaarsus polnud ainult legend ega ettekujutatud pettekujutelm. Nagu Brüsseli ajalehed jutustavad, nutsid tema matusepäeval tuhanded ja isegi politseinikud pühkisid vahipostil seistes leinarongi möödumisel pisaraid.

Sama kurvastus ja lein oma armastatud kuninganna järgi, mis vallutas kogu Belgia, peegeldub ka seelses ajakirjanduses. Kõik lehed, ka äärmised pahempoolsed, pühendasid kadunule pikki sooja- ja kõlavasõnalisi järelehüüdeid. Näit. kirjutab Brüsseli suur päevaleht „La Gazette“:

„Oli üks väike põhjamaa printsess.

Tema silmis helkis kahvatu meri, mis uhub tema isamaa randu. Tema soontes voolas pisut vanade viikingite verd, kes sõitsid uhkeil laevaldel otsima ohtlikke seiklusi.

Ja võib olla, vaadeldes Baltimere silmapiire, ka tema unistas ja mõtles muinasjutulistest seiklustest ja elamustest.

Kuid väike printsess oli tark. Ta mõistis, et juba elu ise on alati küllaltki suur seiklus, et pole ilusamat ja kaunimat, kui elu oma perekonna keskel kodukolde ääres.

Ühel päeval randus Skandinaavias pikk, blond noormees. Ta oli kuningapoeg ja väike printsess armus temasse. Mitte seepärast, et ta oli kuningapoeg, kes kord saab kuningaks, vaid et see pikakasvuline noormees oli blond, et ta naeratas avameelselt, ja et temas oli palju kangelaslikku. Ta tundus talle ideaalse kaaslasena eluseikluse alustamiseks, millest ta oli unistanud merekaldal.

Väikese printsessi saatus kutsus teda kaugele isamaast, selle blond noormehe kodumaale, kus temast, väikesest põhjamaa printsessist, sai Belgia printsess ja hiljem belglaste kuninganna.

Teda armastati ja austati, kuid nüüd ei ole teda enam. On vaid jäänud noore kuninga lõpmatult kurb lein ja ühe rahva pisarad, mis kunagi ei lakka tema järgi voolamast...“

Nii mälestab Belgia oma noort kuningannat.

J. Veelman.

KAITSELIIDU ÜKSUSE SÜGISESEST TEGEVUSEST

Alustades kaitseliidu sügisest õppeperioodi seisavad kaitseliidu üksuste pealikud küsimuse ees, kuidas korraldada oma üksuse tegevust.

Meie kaitseliidu tegevus on aast-aastalt laienenud. Üksuse nimekirjas on seisnud kõrvuti ja võtnud osa tegevusest nii noor kui ka vana kaitseliitlane. Märksa suurenenud on malevlase töökoorem uute õppemääruste maksmahakkamisega. Viimane näeb ette eriülesanded ja osalt eraldi õppetegevuse rindemeestele, sisekaitsemeestele ja algajaile. Selle otstarbekohasemaks ja kergemaks teostamiseks peab üksuse pealik kontrollima nimekirju ja kaitseliidu kodukorra §§ 218, 223, 235 alusel liigitama üksusesse kuuluvad mehed. Liigitamise läbiviimisele peab ta asuma täie tõsiduse ja ettevaatlikkusega, et vältida ülearust ärevust ja meelepaha, kuna kaitseliidu organisatsioon on ikkagi vabatahtlik ja iga väärsamm võib tuua lahkkelisid kaitseliitlaste perre. Iga pealik ja malevlane on kasvanud aastatega nii kokku, et nende eraldamine nii ühelt kui teiselt poolt leiaks vastuseisu. Et sellest saada üle, tuleb allüksused formeerida võimalikult algkuju säilitades ja eraldamist võtta ette ainult tarviduse korral. Ümbermoodustamise juures pealikud peaksid pidama silmas asjaolu, et tuleks säilitada ka allüksuste arv, et mitte põhjustada mõne kohusetruu pealiku kohatajäämist; seejuures avaneb aga soodus võimalus jätta kõrvale neid pealikuid, kes loidusega on suhtunud oma kohustustele.

Üksuses, näiteks malevkonnas, formeerimine võiks minu kogemustel sündida alljärgneval kujul:

Malevkonna staap.

Malevkonna staabi koosseisu kuuluksid malevkonna pealiku ja tema abiga eesotsas ja kodukorras ettenähtud malevkonna eripealikud.

Pataljonide staabid (kui malevkonnas on pataljonid).

Pataljoni staabi koosseis: pataljoni pealik, abi ja adjutant.

Kompaniide staabid.

Kompanii staabi koosseis: kompanii pealik, abi ja teised kodukorras ettenähtud eripealikud kompaniis.

Linnamalevais on soovitatav moodustada malevkonnades sisekaitse kompaniid või jälle kompaniides sisekaitse rühmad. Maakonnades on otstarbekam moodustada rühmades sisekaitse jaod. Siiski üleviimine teise kompaniisse pole soovitatav, kuna malevlased, nagu üteldud, on üksteisega ja oma pealikuga harjunud ja see halvaks nende tööindu.

Algajaist tuleks moodustada eraldi üksus, kas rühmana või kompaniina, ja see oleks malevkonnas mõeldud kas õpperühmana või õppekompaniina. Säärase õppeüksuse juhiks oleks malevkonna õppepealik, kes küllaldase eduga suudaks juhtida üksuse õppetööd.

Eriti, kui peame silmas asjaolu, et koosseisud pole suured ja töö on perioodiline. Nii saaksime ka malevkonna õppepealikud rakendada tööle, kuna neil seni puudusid kindlad kohustused ja ülesanded. Kui aga sel viisil toimida pole võimalik, peaks moodustatama kompaniides algajate jagudest kas rühm või viima algajad erijagudena sisekaitse rühma juure. Siis vastava üksuse pealik peab ise juhtima algajate väljaõpet.

On ümbermoodustamine viidud lõpule, läheb uus eelolev sügisene õppekava teostamisele uute formeeritud üksuste koosseisude kaupa.

Üksuse sügisese hooaja tegevuskavas on: taktikalised õppused, laskeasjandus, kehaline kasvatus, rivi- ja vahiteenistus, üksuse sanitaarala, majanduselu korraldamine ja teised õppeperioodi kestes ette tulevad küsimused.

Taktikalised õppused korraldatakse selleks, et elustada varem omandatud oskusi ja süvendada ning otsida ja leida uusi teid ja kombinatsioone vastase võitmiseks. Enne praktilisele õppusele asumist tuleks üksustel korraldada teoreetiline loeng õppusele ettevalmistuseks nii pealikuile kui ka malevlasile. Kogunemine õppustele peab toimuma korrapäraselt üksuste kaupa. Tuleb pidada silmas, et üksus, alates jaost, ilmuks täies koosseisus ja oma pealiku juhtimisel. On juhtumeid, kus üksused, jaod ja rühmad korraldatakse sääraselt, et mehed ei satu oma otsekohe pealiku juhtimise alla. Pole õige, kui pealikult võetakse ära ta üksus ja antakse instruktoriga käsutusse. Ainult tegeliku tööga pealik kasvatab usku endasse, tuues oma üksuse välja täies koosseisus ja juhtides teda lahingutegevuses. Meil on pealikuid, kes on võimelised tegutsema, kuid kes on, kahjuks, pidanud tihti leppima pealtvaataja osaga. Üksuse taktikalisel väljaõppel tuleb juhtida tähelepanu jao ja üksikmehe õppusele, kellele nüüd on antud võimalus näitamiseks, et ta on suuteline rakendada oma teadmisi ja oskust otstarbekalt tööle oma pealiku eeskirjade kohaselt. Viimane peab kontrollima, kas iga alluv on küllaldaselt teadlik oma ülesandes. Ta peab oskama oma üksust hoida kätes, teostama oma tahet, korraldada moondumist, vaatlust ja edasilikumist. Ta peab tundma end täielise juhina; peab nõudma, et iga malevlane teab oma kohta nii koond- kui ka lahkriivis. Selle arendamiseks on heaks abinõuks lühike rividriill enne õppetegevuse algust. Nende õppustega pealikud ja malevlased õpivad tundma oma võimeid ja koguvad uusi teadmisi edaspidiseks tööks. Pean soovitavaks, et käesoleval sügisel õppused viiakse läbi jagudena — jao lahingutegevus — kus uutel moodustatud jagudel oleks võimalik esineda terves koosseisus ja jao lahingutegevus võtta läbi.

Sisekaitse jagudel oleks õppus samal ajal aga nende ülesannete kohaselt (silla kaitse, jaama kaitse,



Kl. Tallinna maleva Põhja malevkonna laskeahindu

patrullteenistus jne.). See õppus aga võiks sündida malevkonnas või kompaniis ühel päeval, mis tõstab õppuse kohalist tähtsust ja hõlbustab naiskodukaitselise toitluse korraldamist.

Kaitseliidu laialdasimaks alaks üldse on laskeala. Laskeasjanduslikust tegevusest tuleks üksusel käsitada ja teostada järgmisi alasi: lahingusisuliste laskeharjutuste korraldamine, õppelaskmiste korraldamine, võistluslaskmiste korraldamine, karikavõistluste korraldamine ja laskurklubide tegevus.

Seni on peaarõhk pandud õppelaskmistele ja püütud arendada ja treenerida punktilaskureid. Nüüd, uue laskekooli järgi, peab sündima kaitseliitlaste väljaõpe lasketegevusele võimalikult lähedal lahinguolukorrale, kus laskur tegutseb antud lahinguolukorras ja märgid kujutavad mitmesuguseid lahingus ettetulevaid vaenlase kujusid. Siin on pealikutel esimene mure — korraldada ümber laskerajad. Õppelaskmised tuleksid viia läbi uue laskekooli alusel ja kaitseliitlastele korraldada ettevalmistusharjutusi sügisestele klassikatseile. Laskeataseme tõstmiseks üksuses annavad parimaid resultate üksuse või tema allüksuse sisemised laskevõistlused, mis ergutavad laskureid, tekitades elevust ja võistlustindu. Kaitseliidu karikavõistlused on parimaks vahendiks üksuse ühistunde loomisele ja selle tõstmisele. Ükski ei tohi puududa neist võistlustest, sest iga üksik mees aitab oma üksust viia kõrgemale lasketasemele. Iga üksuse pealik peab rakendama oma energia, tuues malevlasti, kes pole võtnud osa karikavõistlustest, sügisestele järellaskmistele. Püstolkarikavõistluste korraldamine on mõeldud pealikuile, silmas pidades asjaolu,

et püstol on pealiku relv. Et seista oma ülesande kõrgusel, iga pealik peab saavutama rahuldava tulemuse. Et soodustada noorte lootustandvate ja laskespordist huvitatud kaitseliitlaste väljaarendamist, on kutsutud ellu üksuste juure laskespordi-klubid. Nende peamiseks püüdeks peaks olema korraldada järjekindlaid omavahelisi ja võimalusel sagedasi laskevõistlusi naaberklubidega. Suurematele laskurklubidele võiks soovitada korraldada laskevõistlusi lähemate kaitseväeosadega, nagu see mõnede üksuste laskurklubide juures on muutunud iga-aastaseks traditsiooniks. Sellasel võistlustel tekitaksid pinget ja õpetaksid mehi suuremateks laskevõistlusteks.

Kehaline kasvatus üksuses koosneb kehalise kasvatusharjutuspäevadest, võistlustest, kursustest, demon-stratsioonidest. Sügisel hooajal langeb kandvaim osa tegevusest võimlemisele, mängudele ja raskejõustikule, kuigi viimase harrastamine pole igakord võimalik abinõude puudusel. Soovitava nähtusena tuleks nentida rohket aktiivsust ka selle ala juures, mis on küllaldaselt tänuväärne ala lihaste karastamiseks ja vaimu värs-kendamiseks. Parimaid tagajärgi saavutatakse muidugi järjekindlate harjutuste sooritamisega, millele ergutavalt mõjuvad vastavad võistlused. Tööd üksuses juhivad spordi-pealik, kes kogeenuna peab olema leidlik, koostades tööprogrammi olude ja võimaluste kohaselt.



Meie „suurpüssi mehed“ tegevusharjutustel

Sanitaarala korraldajaks üksuses on sanitaarpealik, kes korraldab sanitaarpersonalile teoreetilisi ja praktilisi õppusi ja allüksuste sanitaarpealikutel kaasabil kutsuvad ellu samariitlaste ja esimese abi kursusi. Lõpetajad jäävad allüksuste juure sanitaarideks.

Nagu igas üksikmajapidamises, nii ka kaitseliidus on tema töö ja tegevuse hoogsamaks ja edukamaks arenemiseks ja laienemiseks vajaline lahedam majanduslik olukord — raha. Seepärast iga üksuse kohus on täie energiaga oma majandusjuhtide eestvedamisel asuda selle kogumisele, korraldades loteriisid, korjandusi, pidusid ja soetades toetavliikmeid, ühe sõnaga hankida võimalusi seltskondlike summade abil viia läbi ülal- toodud üritusi.

Need oleksid lühidalt mõned vihjed, mis mul on eelolevaks sügisesteks tegevuseks. V.

RAAMAT RAHVALE!

ALFRED KIVIRÄHK, ajaloolane

Rahvad ja terved kultuurid kujunevad ning kaovad aegade voolus. Siiski ei kao kõik. Mida kõrgemal kultuuriastmel elab inimpõlv, seda võimsamalt kannab ta tungi. — rahuldada sügavalt ja intensiivselt oma väimiseid tarbeid. See tung on jääv suurus. Ja tänases ühiskonnas on raske otsustada, mis on vajalisem — kirjasona, leib või vesi. Üks on kindel — kui sajandeid tagasi oli raamat vaid valitsejate kodades ja sedagi enam imestusobjektiks, siis tänapäeval on ta rahvahulkade paratamatuks vajaduseks. Raamat on saanud nii töölisele, põllumehele kui ka haritlasele toidukõrvasseks. Raamat on saanud kultuurikandjaks — jäävaks osaks kaduvast inimesest.

Eesti raamat on vana, 400-a., näinud valgust 1535. aastal. Seega on meie raamatukultuur vanem meie naabrite omast, kuna esimene raamat Soomes ilmus 1542. a., Leedus 1547. a. ja Lätis 1585. a. Ja ainult 90 a. on ta noorem esimesest raamatust maailmas, mis ilmus Saksamaal 1445. a.

Vähe on olnud aega meie raamatule tegelikuks arenguks. Vaevalt kaks inimpõlve ja needki veel lünkadega. Ilmus ju ajavahemikul 1535. a. — 1850. a. ainult 1001 teost. Tõusu toob ärkamisaeg, kus 1850. kuni 1900. a. ilmus 8000 teost. Venestusaeg pidurdab ja lisaks muude survetega mõjul annab 1900.—1917. a. ajastu vaid 6099 teost. Siit peale järgneb hoogus tõus. 1917.—1934. a. ilmub 15.700 raamatut. Seega 382 a. kestes ilmus ainult 15.100 raamatut ja 17 iseseisvusaasta kestes koguni 15.700. Nii on ilmselt selge, et raamat ja rahva vaba areng on üksteisega tihedasti seotud. Meie raamat on teinud hiigla edusamme.

Kuid sellest hoolimata ei oma raamat meil seda hinnangut, mida ta tõeliselt väärib. Ta ei ole üldine vajadus. Teda ei ole suudetud rakendada ei kodanikuksvatuse ega riikliku ehitustöö teenistusse. Meie riiklik raamatuturg on jäetud omaette väärtuseks ja sellena on ta võõrdunud laiemaist rahvahulgist.

Nüüd, millal elame raamatu 400 a. juubeliaasta tähe all, on paljudel küll vist esimest korda pandud mõte liikuma raamatust kui väärtusest. Üle maa tekiavad toimekonnad raamatu propageerimiseks ja on loota, et vastavaist üritusist osa võtavad laiad rahvahulgad. Sellega astume sammu ligemale meie raamatule, ühtlasi aga ka teadusemeestele ja kirjanikele. Ja just viimaste kohta on rahva arvamine olnud tihti eitav. See peab muutuma, kuna ta halvab positiivseid töötulemusi, külvab vaenu ja loob arusaamatusi.

Ühtlasi tuleb lugeda selle aasta ülesandeks — otsida üles need vead ja põhjused, miks raamat ei ole

saanud rahvale omaseks. Vigu peab leiduma ja need ei asetse ainult rahva poolel, nagu tihti on tahetud näha. Meie rahvas oskab raamatut hinnata, aga raamat tuleb selleks ka kohandada rahva hingelaadile ja nõuetele. Ja need nõuded on vägagi suhtelised — kompleksed, kuid ometi kõrvaldatavad.

Meie raamatu levimatuse põhjuseks on osalt raamatu sisu, suures määras ta hind, levitamiskiisid ja puudulik propaganda.

Eesti raamatu sisu puudusi ja soovivat sisuainestikku vaatleb ligemalt käesoleva aasta „Kaitse Kodu!“ nr. 3/4 veergudel mag. A. Kallits. Siinkohal olgu puudutatud vaid üksiknähtusi.

Meie iseseisvusaaja algupärane ilukirjandus kannab elueitavuse pitsi. Eluvarjukülgede, põhjakähi ja algelise tungielu kirjeldamine on olnud paljudele kirjanikele lemmikalaks. Vähe veel sest — isegi ülistatakse ja üldistatakse neid nähtusi. Ollakse pessimistlik positiivsele, alavääristatakse rahvuslikke üritusi, jumalat ja usku. Näidatakse tegelaste jõuetust ja sangarlikkuse nappust oludest ülejõudmiseks. Vist kannab sellane sisukäsitus veel ammuolnud sõdade ja revolutsiooni kajastust. Ja paljastab paljude meie kirjanike sotsiaalset-poliitilist meelsust, mis ei luba neid laskuda oleviku positiivsete nähtuste hindamisele. Andestage, see pole mõeldud etteheitena! Aga siit ja sellelaadsest ainekäsitusest tuleb otsida üht põhjust, miks paljud kirjanikud pole rahva hulgas hinnatud, järelikult ka nende tööd on vähe loetavad. Sest kaaluv rahvaenamus ei jaga neid vaateid.

Neil põhjusil on kahjuks ka paljudele algupärasetele teostele tee suletud meie kooliraamatukogudesse. Nad on keeldud kirjandus!

Siia juure kuulub ka viga — sisukehvus. On teoseid, mille sisu ei ütle mitte midagi. Sõnade mäng, pealiskaudsus ja targutamine. Seda teost ei saa võtta ka ajaviitejutuna. Ja vahel tundub, et oleks kirjutatud nagu seepärast, et kirjutama peab.

Sellele seltsib veel pahe, mida võiksime nimetada lehekülgede tegemise haiguseks. Raamat venitatakse pikaks. See teeb raamatu lugejale hinnalt kalliks, aga ka kirjanikule toob moraalse kahju — sisu jääb hõredaks. See, mis on üteldud hõredalt 700 leheküljega, saaks tusedalt ütelda 300—400 leheküljega.

Võib küll ütelda, et kunst ei luba eeskirju, sest need on despootlikud, aga ometi peab ta lubama hooletsust ja puhastust kunsti enese kasuks. Kunst, siinkohal mõeldud kirjandus, ei ole ainult lõbustajaks, liiatigi veel ajaviiteks, vaid ka kõlbeliseks kasvatajaks ja juhtijaks. Ta ei tohi seda maha kiskuda, mis raskustega on üles ehitatud. Temalt nõuame küll koos Senecaga tõtt päeval ja ööl. Aga siiski seda selleks, et õppida, eeskujule võtta, usku omada, väärtusi ja vaateid arendada tegelikuks eluks.

Raamat on seega rahva õpetajaks ja kasvatajaks. Kannab ta ju õpetust ja teadust põlvest põlve edasi. Teeb seega inimvaimu sõltumatuks ajast ja ruumist.

Kui raamat meie juures ei ole leidnud veel teed igasse tallu ja majja, siis tuleb raamatu-aastal kõik selleks rakendada, et ta järgnevat aastail seda võiks. Ja samm jõutakse siin edasi, kui riikliku elu parandamise eeskujul ka kirjandus haarab tõsiprobleemi käsitlemisele.

Tuleb raamatu sisu väärtustada. On vaja põhjalikku ainevalla tundmist, tihedat sõnastust ja tegelastele anda eestlastele omast tööindust ning saatusest kõrgemale tõusu. Enam hingeanalüüsi, otsinguid ja jõurikkust. Ilukirjandusele leidub meil veel lõppematuid varasid, kust saab ehituseks palke. Peagu puutumatu on ainekond oleviku ühiskonnast, orjaaja viisadusest, rahvusest, intelligentsist, asunikust, kaevandusist, kuurortidest, kaitseliidust, vabadusvõitlustest jne. Tuleb tõsiselt anda au neile tüsedale kirjanikele, nagu Metsanurk, Tammsaare, Gailit, Mälk, Raudsepp ja teised, kes on ajanud sügavaid vagusid rahva hingele kallis ainekond.

See töö on aga raske ja nõuab uurimiseks aega ning kulu. Tublid kirjanikud peavad saama väärikat tasu. On vaja kindlustada ka perioodiliseks autasud. Riik üksi ei suuda, seda enam suudab aga organiseeritud rahvas. Mõtlen nimelt meie paljude eritüübiliste seltside liite (tuletõrje-, lauljate, haridus-, karskus-, spordi-, õpetajate jne. liidud), suuremaid organisatsioone, nagu meie kirikud, ÜENÜ, skaudid jne., kes võiksid määrata auhindu oma-ainestikku käsitlevatele raamatutele. Seni on seda tehtud veel vähe, isegi omavalitsuste poolt.

Mis puutub tõlkekirjandusse, siis tuleb siin teostada vali valik. See on praegu tihti juhuslik ja sisult kõlbmatu, meie mõttemaailmale võõras ja arusaamatu. Et isegi mõned teosed pidi müügilte kõrvaldamata!

Teiseks meie raamatu levimise pidurdajaks on raamatute kallidus. Ja veel valjuks pidurdajaks. Kuigi meie raamatu hind pole kõrge võrreldes teiste rahvastega, siis meile ta on ometi nii kõrge, et isegi keskmisele tulule osutub raskeks maksa 1 sent ja enam leheküljest. Isegi õpilased peavad õpperaamatu lehekülje eest maksuma kuni 1½ senti! Pealegi meie ostjaskond on intelligents, õieti küll ametnikkond, ja selle tulu ei piisa nii kõrgele. Tagajärg on see, et odav juhuslik tõlkekirjandus leiab soodsama

tee rahvahulgisse. Ning algupärane looming ja väärtuslikumad väljaanded jäävad kirjastaja ladusse. Või siis õnnelikul juhul levivad mõnesajaks eksemplaaris, aga ei ole haruldane, et meil on müüdud mõnd teost alla kümne (!) eksemplaari. Kurv tõde meile kui kultuurrahvale!

Raamatu hind tuleb alandada lugejaskonna ostujõuni! See peaks olema võimalik. Raamatu-aasta puhul selleks rakendatud orgaanid peaksid jõuliselt asuma ka selle takistuse kõrvaldamisele. Alles siis võib olla kasu propagandast raamatu ostmise kasuks. Saaks müüa raamatuid ka maale.

Usutavasti raamatu kõrge hind oleneb kirjastajaist, kes aina kurdavad, et tulu on väike — ostetakse vähe. Ostja kurdab, et ei jõua osta. Igavene nõiarõng! Alandage hind — siis ostame. Et seda tehakse, seks annab tõendust rahva otsesest mõttes rünnak raamatutele läinud sügisel odava nädala puhul. Sama nähtus on ilmenud ka varem odavate müükide puhul. Küll suurem läbimüük tagab ka suurema tulu. Rääkimata veel seega saavutatud kultuurilisest väärtusest — raamatu andmine lugeja omandiks.

Pealegi ei suuda meie avalikud raamatukogud, arvult üle 800, rahuldada kõiki lugejaid. Liiatigi, kui paljud pole kuigi suured ega suuda majanduslikult ka palju juure osta. Koolides õpilaste ja õpetajate kogusid on umbes 2500. Neidki pidurdab rahaline puudus.

Halvem on lugu veel teaduslike raamatutega. Eesti Kirjanduse Selts on astunud väga hinnatava sammu Elava Teaduse seeria väljaandmisega, mis on hinnalt kõigile kättesaadav. Samuti Looduse poolt vihkudena ilmuvad Eesti Entsüklopeedia ja ajalugu. Kuid üldiselt vähene ostjaskond pidurdab teaduslike tööde ilmumist, kuna nad tulevad niivõrd kallid, et vaevalt leidub kirjastajaid. Siin peab leidma võimalusi ja kas või suurendama riiklikku toetust kirjastamiseks. Seda nõuab ometi meie rahvusliku teaduse areng. Praegu oleme aga tõiasja ees, et ainult õige vähestes raamatukogudes võime leida oma tublimat teadusmeeste, nagu Kruus, Köpp, Vasar, Tuglas, Uluots ja teised, vägagi vajalisi töid. Kunas saame neid kogudessegi! Rahvale ligemale!

Lõpuks raamatu propageerimisest ja levitamisest. Reklaam tähendab tänapäeval palju. Vähe on raamatute tutvustamiseks sellest, et kuulutatakse kord lehes ja asetatakse siis äriaknale vaatamiseks. Reklaam peab tungima sügavamale rahva juure. Siin võiks tulla arvesse lendlehed suuril rahvapidustusil, elektrikirjad linnade tänavail, majadel, alatised reklaamsildid soliidsetes ärides, raudteejaamades, suvituskohtades, raudteerongis, valdajades jne.

Kohalikud asjaomased seltsid, eriti maal, peaksid revideerima oma pidukavu. Selle asemel, et naeruväärivõrd end mõne iidse näidendi mahakõnelemisega, tuleks õhtukava täita kirjandusliku sisuga, kus võiks esineda ka kirjanikest mõni oma uudisteosiga. Meie kirjanikud on vähe populaarsed rahvahulgis! Nad peavad ise otsima teed

Oma asjus.

Kaitseliidu peastaabi sidevõrgu ümberkorraldamise tõttu on ka „Kaitse Kodu!“ telefoni numbrites muudatus.

1. septembrist s. a. on:

Tegevtoimetaja telef. kaitseväge 156-a.

Talituse telefon endiselt linna 451-89.

rahva juure, mitte ainult oodata, kuni kutsutakse. Võiks korraldada ringreise esinemistega, mitte ainult linnades, vaid soovitatavalt just maal. Seni on seda osalt teinud vaid noorkirjanikud, aga rahvas tahab kuulda ka vanameistreid. Kui kurb on kuulda rahva keskel kurtmisi, et ei tunta meie parimaidki kirjanikke! Kirjanike Liidul on siin rohke tööpõld.

Piduõhtuil, koosviibimistel, kus kavas leidub kirjaniku teos, peaks kõneldama lühidalt ka kirjaniku elust. Rahvas arvab, et kirjanikud teevad ainult „ebaviljakat tööd“, s. o. kirjutavad, siis nad kuuleksid ka, et paljud meie kirjanikud töötavad hoopis teisel kutsealal, nagu Suits, Mälk, Semper ja teised. Või on ajakirjanikud, õpivad ülikoolis või tegutsevad muul alal.

Raamatu levitamist tuleb laiendada. Raamat tuleb teha kättesaadavaks igal pool ja igal ajal. Eestlane on juba niisugune, et ta ostab siis, kui talle pakutakse. Algupärast ilukirjandust peaks leiduma suuremate raudteejaamade raamatukappides, samuti suuremais maaärides kõlbab seada raamatule oma nurk. Isegi meie näitustel on seni puudunud raamatuist väljapanekud! Raamatu müügi kohad võiksid olla suuremail pidustusil, nagu aastapäeva aktusil, laulupidudel, kaitseliidupäevadel jne. Aegajalt korraldada raamatute rünnak müüki majast majja, loomulikult, et pakutaks siin ainult musterkirjandust. Kodus leidub ostjaid. Korraldada tihedamini odavam müügi-nädalaid. Häid tulemusi annaksid ka mõnelt soovitatud rändraamatukaupmehed eriti maale. Tuleb propageerida enam raamatute kinkimist, sobib ta ju igasuguseiks tähtpäeviks.

Enam tuleks propageerida ka raamatute lugemist.

Kuigi meil loetakse raamatukogude andmeil üle 1½ milj. raamatu aastas, on see siiski vähe. Tööpäev, eriti linnades, on langenud 8—6 tunnile, vaba aega jääb inimesele $\frac{2}{3}$ kuni $\frac{1}{5}$ päevast. Kuna 2000 a. tagasi Greekas elatise hankimiseks tuli kulutada 97% tööjõust, siis nüüd aga masina abil kulub selleks vaid umbes 20%. Muu osa jääb üle vabaks tegutsemiseks.

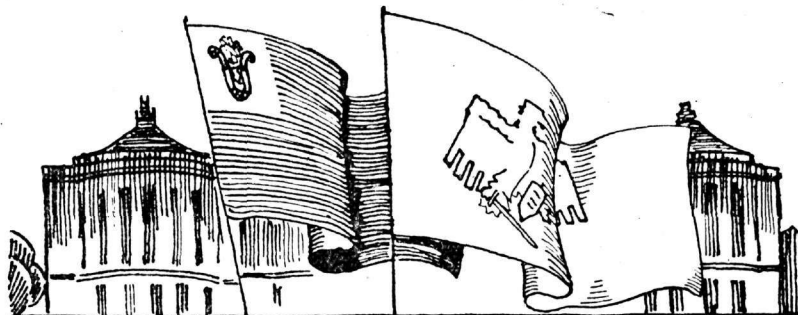
Raamatu-aasta toob ja peab tooma raamatu lugejale ligemale. Üle poole sellest aastast on läbi, kuid vastavad orgaanid on seni veel vähe suutnud teha nii raamatute propageerimise kui ka levitamise alal.

Raamatu-aasta toimkondadel ja juhtidel on rasket tööd. Tuleb raiuda katki raamatu kalliduse sõlm, leida ja rajada tee heale raamatule rahva juure. Ausse tõsta eesti kirjanik ja teadusemees. Rakendada kirjandus ja teadus eesti rahva vaimse elu viljastamiseks, riikliku ülesehitamistöö süvendamiseks ja rahvuslike varade jäädvustamiseks. Siis saab raamat rahvale omaseks.

Raamatu väärtus on igavene. Juba 1000 a. e. Kr. laskis Egiptuse vaarao Osimondius kirjutada oma raamatukogu uksele „hinge terveks tegija“. Seda on ta praegugi. Elukooli kõrval on ta ainsaks süstemaatiliselt haridusväärtuste andjaks.

Raamatu surnud tähe kaudu tõuseb tee kõrgemale elule. Raamat on olnud eestlasele valguseks teel orjuse pimedusest iseseisvale riiklikule elule.

Täna mõtleme H. Visnapuu sõnadel — nüüd on valgem, parem ja kaunim. Aidaku raamatu-aasta selleks kaasa, et raamat tooks enam valgust hallide argipäevade tuppa ja peseks puhtaks murest eestlase südame. Et meie teel ülespoole saaksime valgemaks ja kaunimaks.



POOLA KÜTTIDE LIIDU LAAGRIS ROZEWIES

Rozewie maakoht asetseb Poola koridori osas Baltimere lõunakaldal, omades samanimelise tuletorni, mis oma valgusejõuga on tugevaimaid mitte üksi Baltimerel, vaid ka Euroopas. Siin asuski Poola Küttide Liidu ohvitseride laager 4. kuni 18. juulini s. a. Sellest võttis osa üle 500 palgalistel ja mittepalgalistel ametikohtadel teenivaid Küttide Liidu ohvitseri, 109 Rumeenia kaitseorganisatsiooni „Stroja Tarii“ ja „Raudkaardi“ liiget ja 2 Eesti kaitseliidu ohvitseri. Kuna laager kestis 2 nädalat, olid paljud riigiteenijad, eraettevõtete teenijad ja õpetajad, et laagrit elada kaasa, hankinud endale ametialalise puhkuse.

Saabusime laagrisse avapäeva hommikul. Juba eemalt paistis männimetsa servale asetatud hobuserauakujuline telkide rida. Sellest tagapool laagri veetorni ja paar barakki, milledest ühel lehvis valge-punane-roheline Küttide Liidu lipp — laagri staabi asukoha märkijana. Pärale jõudes oli näha kütte suurel arvul telkide ja barakkide ümber askeldamas. Iga silmapilk saabus lähedal olevast Halerovo raudteejaamast kütte küll jala, küll autodel. Nii oli peagi laagrirahvas kohal ja jaotatud üksustesse. Puudusid ainult rumeenlased, kes saabusid järgmise päeva õhtuks. Keskpäevaks rivistusid kõik üksused telkide vahelisele väljakule, kus laagrisse ilmunuid tervitas kindral Tom ja Küttide Liidu ülem kol.-lt. M. Friedrich. Hünni helidel kerkisid mastidesse Poola ja Eesti riigilipud, samuti Küttide Liidu lipp. Järgneva jumalateenistuse



Grupp Eesti, Poola ja Rumeenia kaitseorg. ohvitseri Rozewie laagris

Laagri värav



ja paraadmarsi järele lasti lendu postituvid, kes viisid laagri avamisteate kõigisse Poola maakondadesse.

Laagri tööpäev oli jaotatud nii, et keskpäeval, millel päike tugevasti kõrvetas, oli võimalus laagrirahval mõnuleda mererannas liivaplaažil ja otsida karastust jahedas merevees.

Hommikul tõusti kell 0600. Pärast pesemist, milleks paljud lipsasid merre, järgnes kehakinnitus ja sellele n. n. „raport“. Selleks rivistusid kell 0730 kõik laagri üksused lippude väljakule, kus toimus hommikune loendus kompaniide kaupa. Laagrikorrapidaja ilmudes esinesid kompaniide pealikud ettekannetega koosseisu üle, mille järele tõmmati mastidesse lipud. Pärast organisatsioonide hümnega ja palvelaule poolakait ja rumeenlasilt liikusid kompaniid kell 0800 õppekohtadele. Õppetöö kestis laagris kella 0800—1200 ja kella 1600—1800.

Päevase õppetegevuse lõpul korraldati ülepäeviti laagrituli, mille ümber koondusid kõik kompaniid. Need koosviibimised kujunesid lõbusaimaks ja huvitavaimaks laagri elus. Siin veedeti mõni tund isamaaliste ühislaulude laulmisega ühise taktikepi all. Lauldi südamest ja suure vaimustusega. Pärast ühislaulu esinesid suure eduga kompaniide 10—20-liikmelised meeskoorid, mis moodustatud kohapeal. Esineti kupleede, soololaulude ja viiulisoolodega. Külaskäike tegid imiteeritud Gandhi ja teised idamaised suurused, viimased oma esinemistega panid naerust rõkkama kogu laagripere. Laagrituli lõpetati traditsioonilise Poola legionääride laulu „Peršaja Brigadaga“, mille järele kompaniid rivistusid kell 0900 õhtusele palvelaulule ja lippude langetamisele.

Lõppenud oli päevatöö ja soovijad võisid rahulikult heita puhkama. Seda mõnu aga kasutasid vist vähesed, sest lähedal olevad kohvikud oma tantsupõrandatega, mis tulvil suvitajaist, tõmbasid paljusid oma juure. Mitmed küttidest tõttasid oma perekondade juure, kes seltsis olid tulnud mereranda nautima suvemõnusi. Poolas tundub öö pikemana ja selle tõttu oldi alati pimedas tagasi, olgugi et kell näitas varajast hommikutundi.

Õppetegevuse läbiviimiseks olid kütid jaotatud 6 kompaniisse. Nendest esimesse 4-ja kuulusid kõik sõjalise ettevalmistuse instruktorid ja riviüksuste pealikud, 5. — kõik rahvusliku kasvatuse instruktorid ja 6. —

kehalise kasvatuse instruktorid. 7. kompanii moodustati rumeenlastest. Iga kompanii pealikuks oli üks Küttide Liidu ringkonna ülemaist — tegevteenistuse ohvitser (vastav meie maleva pealikule).

Laagri üldjuhiks oli Küttide Liidu õppetsentrumi ülem major Jablonski. Staabi koosseisu kuulus kolm ringkonnaülemat õppeala juhtidena, spordipealik oma abiga, rahvusliku kasvatuse juht, adjutant, kortermeister oma abiga ja kantseleijõud.

Laagri toitlustamine lasus kaitseväel. Toit laagrist osavõtjatele oli tasuta. Toidukaart mitmekesine ja toidud maitavad. Laagril oli oma ambulants, habemeajaja, laagripood ja foto.

Õppeainest käsitleti esimeses 4-jas kompaniis peamiselt taktikalist ettevalmistust, laskeasjandust, kehakasvatust, millele lisandus üksikuid küsimusi sideme, põllumajanduse, rahvusliku kasvatuse ja teistelt aladelt.

Taktikalise ettevalmistuse alal käsitleti jao ja üksikmehe ettevalmistust. Teemidest võiks mainida



Kindral Dokazewski küttidele kõnet pidamas. Tema kõrval Poola Küttide Liidu ülem kol.-ltm. M. Frydrych

kauguste hindamist, piilurite tegevust ja jao tegevust puhkusvalvel jne. Õppused viidi läbi praktiliselt, kuid relvadeta.

Laskeasjanduslikke küsimusi puudutati loengulisel teel. Käsitleti peamiselt Küttide Liidu laskeprogrammi ja laskmiste organiseerimist. Relvakäsitamise õppustest käsitleti tervitusvõtteid mõõgaga nii paigal kui ka liikumisel.

Kehakasvatuse tundides pühendati peatähelepanu võistlusemängudele, missuguseisse põimiti meeolu loomiseks laule ja ergutavaid hüüdeid.

Üldhariduslike ainetena olid päevakorral põllumajandus, laul, tervishoid, Küttide Liidu ajalugu jne.

Rahvusliku kasvatuse kompaniisse koondati õpe-



Jumalateenistus Poola Küttide Liidu laagris 14. juulil s. a. Tagaplaanil näha laagri telgid ja Rozewie tuletorn

tajad ja teised noortehid. Siin oli õppetöö organiseeritud küsimise-kostmise põhimõttel ja seatud eesmärgiks leida sobivamaid võtteid noorte isamaalasteks ja rahvuslasteks kasvatamisel.

Kehalise kasvatuse kompanii tegeles kergejõustiku, mängude, võimlemise ja ujumisega. Instruktoritele anti praktilisi oskusi eeltähendatud aladel. Vestluses spordiinstruktoritega tuletati meele lugupidamisega hra A. Klumbergi, kes Poolas treenerina viibides endale on loonud hea nime.

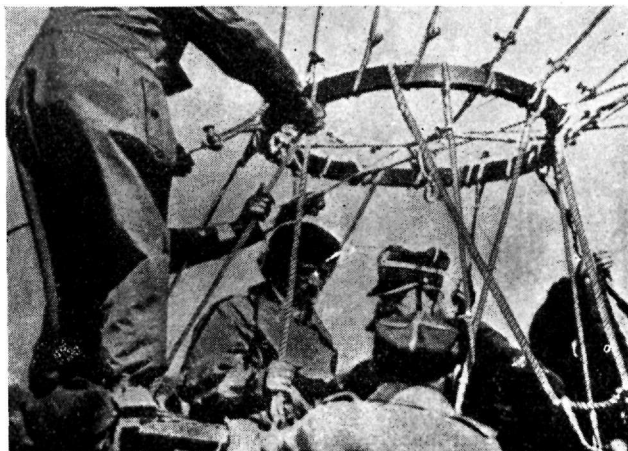
Õppetegevuse alal paistis silma relvade puudumine. Nii viidi kõik taktikalised õppused ja laskeasjanduslik õppetöö läbi relvadeta, mis on seletatav sellega, et Küttide Liit ei anna sõjaväevintpüsse ega muid lahingurelvi oma liikmeile kodus hoidmiseks. Relvad hoitakse ladudes, kust need tarbekorral antakse välja suuremateks õppusteks ja paraadideks. Sama on ka riidevarustusega, mida kütid saavad esinemiste puhul ladudest. Tgv.-ohvitseri varustatakse riigi poolt normeeritud kandetähtaegade järele tasuta kaitseväge vormiriietusega. Kuna kaitseväge ja Küttide Liidu vorm on lõikelt ühine ja ainult tunnuseilt erinev, on sellega lahendatud tgv.-ohvitseride vormi küsimus Küttide Liidus. Nii on Poola kütid riidevarustuse suhtes meist mitmeti soodsamas olukorras.

14. juuni kujunes laagri suurpäevaks. Saabusid



Pühendatud muld marssal Pilsudski hauale viimiseks

Professor Piccard'i järgmine stratosfäärilend



Prof. Piccard Poola õhupalli-ühingul külas

Prof. Piccard, kuulus stratosfääriuurija, jõudis hiljuti Varssavi, kus pidas loengu stratosfäärilendamise ainel. Hiljem külastas professor mitmeid ühinguid, kes tegelevad õhupalliasjandusega ja kes rahvusvahelistel õhupalli-võistlustel on võitnud auhindu.

Professor astus ühe kuulsama Poola õhupalli-ühinguga läbirääkimisse, soovides ühingul oma uueks kavatsetavaks stratosfäärilennuks lasta valmistada eriline stratosfääri õhupall.

Professori soovide kohaselt oleks tema uusim õhupall omapäraseim maailmas. Õhupalli valmistamine kestaks üks aasta; pall saaks 100 m pikk ja 60 m lai. Palli valmistamiseks vajatakse 12.000 m² erilist siidriiet — milline prof. Piccardi arvates on olulisim osa selles lennuaparaadis.

Parim siid seks otstarbeks valmistatakse Poolamaal ja seepärast teadlane valiski oma tegevusareeniks Poola. Teiseks põhjuseks on asjaolu, et Poola vabariigi president prof. Moszcizki on kuulus teadlane elektro-füüsika ja elektro-keemia alal ning on elavalt huvitatud Piccardi katsest.

Stratosfäärilend, mis arvatavasti toimub 1936. a., teostub kas Zürichis või Varssavis — tõenäolisemalt küll viimases.

Prof. Piccard on oma kavatsetavast lennust annud järgmise intervjuu: „On tösi, et valmistun uueks lennuks stratosfääri ja hellitan lootust seekord saavutada 30.000-mtr. kõrgust. Olen veendunud, et sel kõrgusel meil on võimalik peale kosmiliste kiirte efekti uuringut

külastena Gdyniast ja Gdanskist kütid, arvult üle 700. Jõudsid laagrisse Küttide Liidu ülema külastatena Soome kaitseliidu peastaabi ülem kol. Martola ja maleva pealik kol.-lt. Vaal. Päeva haripunktiks sai mulla saatmine marssal Pilsudski auks ehitatavale künkale Krakovi lähedal. Selleks rivistati laager ja külastatena laagris viibivad kütid. Poola Küttide Liidu, Soome, Rumeenia ja Eesti esindajate poolt asetati muld

teostada ka muid tähtsaid mõõtmisi ja tähelepanekuid, millistest inimesool tänapäevani pole aimugi.

Viimane lend stratosfääri, mis teostati kuulsa Ameerika lenduri Willy Post'i poolt, tõendab, et aeg pole kaugel, kus lend stratosfääri saab lihtsaks ja tavaliseks nähtuseks.

30.000 mtr. kõrgusel on lennul mitmed hüved. Kõrgusel 16.000 mtr. juures võib lennukiiruseks keskmiselt saavutada 700—750 km.-t. ja lennutingimused sel kõrgusel on märksa paremad kui maa lähedal tormide, tuulte, lume, vihma ja tolmu piirkonnas. Suurim ähvardus aga maa lähedal lendajale on jääkorra tekkimise võimalus pindele. See võimalus stratosfääris puudub. On veel huvitav märkida ja pidada meele, et saatuslike õnnetuste arv sel kõrgusel väheneb. Kokku võttes tähendaks see lennuteede kandmist stratosfääri. Üheks selle väite pooldavaks argumendiks on veel asjaolu, et lend, muile positiivsusele lisaks, tuleb stratosfääris ka odavam.

Lühikese stratosfäärilennu ajaloo kestes mitmed katsetajad on juba 11. korda sooritanud lende ülemisse õhukihti. 7 neist lõppes fiaskoga.

Plaanid mu uue õhupalli kohta, millega kavatsen rünnata 30.000 mtr., on viimisteldud. Pole ju nii oluline, kui ma seda kõrgust ei saavuta. Minu kalkulasioonide kohaselt on äärmiseks piiriks, kus inimolend võiks veel lennata — 40.000 mtr. Selle kõrguse saavutamiseks on aga vajaline valmistada mõningate eriseadeldistega õhupall. Kuid selle kõrguse saavutamiseks puudub põhjus, sest seal pole midagi erinevat ega uut, võrreldes 30.000 mtr. kõrgusega.

Kindel on aga, et 30.000 mtr. kõrgusel me leiame ja avastame palju üllatavaid uudusi. Ulatume ju hõredasse õhukihti, taevavõlv jääb jalge alla, tähed ei vilgu enam, vaid paistavad kindlalt; päike meie peakohal ei ulatu maapinnale ega tähista ta enam ööpimedust.

On raske ennustada, millised ohud võivad lendurit varitseda stratosfääris. Ses suunas omame vähe kogemusi ja raske on midagi kindlat ütelda. Teoreetiliselt kõige hirmsam oleks katastroof kabiiniga, milles on reisijad. Kui kabiiniuks suletult ei ole täieliselt õhukindel, siis mitte üksnes kabiin, vaid ka inimkehad lõhkeksid tükkideks — hõreda õhu mõjul ses kõrguses. On veel müdki raskusi, kuid loodan neist eelmise lennu kogemuste ja täpsete kalkulasioonide varal üle saada.“

Nii on suure teadlase mõtted ja kava uueks rünnakuks 30 km päikese poole.

metallkarikasse, mille Krakovisse viimiseks startis kohe mootorratturite stafett.

18. juunil lõppis laager. Pärast südamlikku huvastijätu laagri-sõpradega algas reis Varssavi, kust Poola Küttide Liidu ülema kol.-lt. Frydrychi lahel vastutulekul avanes võimalus sooritada pikem matk Poolas, millest on jäänud parimad muljed ja mälestused.

P. O.

Külaskäik Budapesti purilendurite juure

Saatkonna sekretär Richard Jöffert Budapestis aitas mind Ungari purilenduritega kontakti.

Me kohtasime skautide juhi — purilendur Gyula Somkutiga vanas Buda linnaosas katoliku kiriku juures juunikuu ilusal laupäeval.



Purilennuki start mäetipust

Istusime lahtisesse väikesesse autobussi, mis hakkas meid 1 pengö (75 sendi) eest tassima üles mööda mäekülge sealtsamast vana pühakoja juurest. Ilusal asfaltteel arendas sõiduk kenakest kiirust, kuigi mägi kerkis mõnekümne kraadi all. Meil tuli kihutada mööda siksakilist teed majade, metsade ja kaljude vahelt ligi pool tundi, ikka järjest kõrgemale, kuni jõudsime üles Harmashatárhegy'le.

Budapesti suur linn oli nüüd nagu kaart meie silme ees lahti. Seisime ju tervelt 457 meetrit mäeja-last kõrgemal. Doonau jõgi uhkeldas all tumeda sametpaelana mitmevärviliste majade meres, mis heledas päikeses paistsid nagu kunstniku näputöö lõuendil. Üle linna teispool jõge oli näha vastaskalda mäekõrgendiku udune kontuur.

„Ja terve Eesti vabariigi täis inimesi siin jõekaldal kahe mäeaheliku vahel,“ tekkis imestav mõte, kui tuli meele, et Budapesti linna elanike arv on sama suur kui Eesti vabariigis, või ühes eeslinnadega pisut suuremgi. Ei oleks kuidagi võinud kujutella, et nii-paljude inimeste elumajadest võib ühe pilguga saada ülevaadet. Aga siit ülalt mäelt vaadates oli tõesti kogu Budapest oma iluga otsekuü pihupeal. Tahtmata

kiindusid silmad ikka ja jälle sellesse harukordsesse vaatesse.

Toosama 457 meetri kõrgune mäetipp on Budapesti skautidele-purilenduritele suurepäraseks startimispaigaks. Kui siit purilennuk kummikõiega tõmmata lahti, on ta silmapilk üle järsu mäekülje ja hõljub juba vabalt 400 meetri kõrguses. All suitsevad vabrikute korstnad nagu püstipandud paberossid. Majad on silmale tillukesed nagu malemängu nupud. Üksikud lagedad põllulapid linna serval pakuvad purilennukile küllaldase võimaluse maandumiseks.

Mäetippu on ehitatud laudadest lihtne angaar, kus on varjul skautide purilennukid. Sealsamas on ka vajalisimad tööriistad ning õlgkotid poistele magamiseks. „Siia tullakse laupäeva õhtupoolikul kokku, seatakse lennukid joonde ning hakatakse pühapäeval vara lendama,“ seletab G. Somkuti skautide tegevuse kohta. Meie kohalejõudes askeldavadki noormehed juba purilennukite kallal ning nende instruktor Stef Tibor mõõdab tuule kiirust, et selgitada lendamise võimalusi. „Täna on tuul kõvenemas,“ lausub ta meile, „kuid peaks homme tulema äikest, saaks ilusat lendu...“ Eks väljajõppinud purilendurid saavad tõepoolest äikesepilve ees kõige paremat lennupraktikat.



„Karkan“ mägestiku kohal

„Teiselt poolt linna, tollelt mäeseljalt, peab startima insener Rotter täna õhtul,“ seletab skautide juht ja vaatab alla Doonau kohale, kas ei puutu juba silma lennuk. Insener Rotter, Ungari purilennu rekordimees (ta on püsinud 24 tundi õhus), peab tooma purilennuk „Ka-

rakani“ teispoolt mäelt siia, sest homme on skautidel ühe uue masina ristimise pidustus, kus külalisile taetakse näidata ka uhkeimat lindu „Karakani“. See on skaut insener Rotteri enda plaanide järgi skautide eneste poolt ehitatud. Ta maksab üle 3000 krooni. Ta tiibade laius ulatub 20 meetrile, raskus on 217 kg ning 1 kilomeetri kõrguselt ta võib libiseda ilma tõstvate vooludeta 26 kilomeetri kaugusele. Ainult ungari kaitseliitlastel on veel sellane tore lind, teistel purilenduritel nii head masinat pole.

Meil tuleb oodata ligi paar tundi, kuni viimaks paisatab linna kohal mootorlennuk ja selle slepas „Karakan“. Meie kohale jõudes vabastab ins. Rotter oma purilennuki traadi otsast ja hakkab manööverdama alla. Ta teeb sihvaka lennukiga mõned vigurlennu võtted ja hõikab siis üle meie peade lennates — „ma maandun alla.“ Keerabki ümarguse mäetipu teisest küljest end alla poole ning mõnede keerude järele all põldude kohal istub masinaga noore ristikehina lapile. Ülalt jooksevad teised skaudid talle appi masinat üles tassima, sest mägi on igast küljest metsaga või pöösastega kaetud ning ainult lahtivõetud lennukit saab sealt tassida üles. See on muidugi väga aegaviitev ja tülikas töö, võtta iga maandumise järele lennuk lahti, aga teist võimalust ei ole. Selle eest on aga Budapesti skautidel ilus startimismägi, kust võib purilennukit panna liuglema igasse suunda, nagu kanamuna otsast. Olgu tuul kusttahes ilmakaarest, ikka on võimalik lennata. Ja tuult on seal alati, nagu seletavad purilendurid. Egas muidu ei kirjuta purilennu-ajakirjad, et Budapest on üks parimaid kohti Euroopas purilennu arendamiseks. Tolle kõrge mäetipu otsast lahti tõmmatult on purilenduril võimalik liuelda linna kohale ja seal kasutada termilisi õhuvoole (linna kohal ilusa ilmaga liigub õhk alt üles). Ehk ta võib siis tuulise ilmaga planeerida sealsamas mäeserva kohal tundide kaupa, kui tuul on küllalt tugev. Kui oma mäe kohal on saadud kõrgust juure, võib libiseda järgmise mäeahelikuni, kus jälle tuul tõstab. Ja sellaseid mäeahelikke, nagu kortsutatud naha volte, tuleb Doonau poole risti välja mitmekümne kilomeetri pikkuselt. Ei ole siis ime, et ühe mäevoldi juurest teiseni libisedes sõidetakse purilennukil maha üle 50 kilomeetri ja saadakse hõbepärjaga teenetemärk, nagu neid juba on olemas kolmel skaut-purilenduril.

„Millal teie endale muretsete sellase märgi?“ küsin sõbraolt Somkutilt, kelle nõõpaugus paistab kolme kajakaga C-liigi purilenduri tunnusmärk. „Eks ootan parajat tugevat tuult, siis lendan neile kolmele kajakale veel hõbepärja ümber,“ naerab heatahtlik hõimuväli.

Järgneval päeval jäi tulemata äike, mida oodati. Selle asemel oli tuulgi jäänud vaiksemaks. Ei saadud siis teha eriti ilusat lendu, vaid ins. Rotter startis „Karakanil“ linna kohale ja püüdis termiliste vooludega lennata üle linna. Ta kaduski varsti vaatajate silmist, tõustes juba linna serval mõnisada meetrit meie mäeharjast kõrgemale. Üle linna teisele mäele ta siiski ei jõudnud, nagu hiljem kuulsime. Tõstvad õhuvoolud olid seekord niivõrd nõrgad, et ta pidi linna kohal maanduma. Ta oli jõudnud välja parajasti oma vabrikuni, kus ta käib ametis, ja maandus selle juure lagedale kohale.

Teise purilennukiga, tuliuue „Gruanu-Babyga“, startis instruktor Stef Tibor. Tema masin ei võtnudki kõrgust juure, vaid liugles pikkamööda alla linnaserva poole. Enne maapinnale jõudmist ta sai siiski

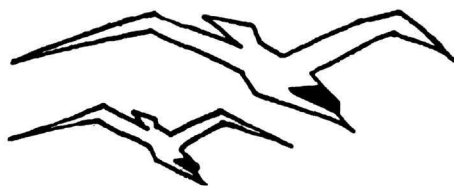


Instruktor Stef Tibor (vasakul) ja üliõpilane-purilendur Jancsó Endre mõõdavad mäetipul tuule kiirust

teha mõnekilomeetrilise tuuri peagu kuni Doonauni välja. Niipalju aitas tal 400-meetrilisest kõrgusest, mis tal oli mäelt lahkudes. All aitasid osalt tõstvalt kaasa õhuvoolud, mis tekkisid päikesest kuumendatud põllulappides ja majade kohal. Instruktor maandus all ühele põllulapile. Suur valge purilennuk paistis ülalt vaadates nagu tütarlapse pisike taskurätt.

Maandumisel tehtavad põlluomanike kahjud tasutakse skautide poolt, nagu mulle seletati.

Niiviisi harjutavad Budapesti purilendurid kõrgelt mäelt ilusa linna kohal, ilma et neil oleks allatulekuks aerodroomi või lagedat maastikku. Lendavad üle pöösaste ja metsalatvade ning maanduvad põllu- või heinamaalapikesile. Kuid teevad mitmekümnekilomeetrilisi matku tuhandete meetrite kõrgusel, püsid õhus tundide kaupa. See ongi õige purilend.





Kus on laul ja mäng, seal istu maha! —

Reisimuljeid Poolast

Laul ja muusika on olnud Eesti rahvale alati armsaimad kõigest. Ei möödunud ega möödu ka tänapäev sündmusi nii suures kui ka väikeses organisatsioonis ilma laulu ja muusikata. Selles suures rahva organisatsioonis, nagu seda on kaitseliit, omab muusika erilise tähtsuse. Peale hariliku meelelahutuse ja hea tuju vahendi seltskondlikus osas annab ta rütmi ja elavust igasse muusse tegevusse. Sõjamees ja orkester on olnud ja jäävad alati lahutamatuks.

Nii ongi kujunenud üle riigi viiskümmend kaitseliidu orkestrit. Suuremad asuvad neist linnades. Sel suurel orkestrite kogul on suur tähtsus peale otsese kaitseliidu osa meie puhkpillide muusika osas. Ei ole möödunud ühtki laulupidu, kui ei oleks olnud kaitseliit väärikalt esindatud. Eesti Lauljate Liidu puhkpillide

muusika sektsiooni asutamisel on tänuväärne osa ka kaitseliidu orkestril. Viimastest suursündmustest olgu mainitud möödunud aasta „Eesti Mängud“ ja tänavused kaitseliidu-päevad, kus kaitseliidu orkestrid oma võimsa esinemisega andsid tõenduse oma eluõigusest ja tarvidusest.

Kuna säärane suur kaitseliidu orkestrite arv, mis ikka veel kasvab, nõuab juba üldist korraldamist ja organiseerimist, nimetati möödunud aastal käesolevate ridade kirjutaja kaitseliidu orkestrite pealikuks.

Oleme loonud oma heatahtlike naabrite samalaadsete organisatsioonidega sõbralikke sidemeid, neilt mõndki omandades. Siis tuleb ka paratamata muusika alal luua samasuguseid sidemeid meie naabritega, et tutvuda nende korraldustega ja eluga samal alal.

Sel otstarbel tegi nende ridade kirjutaja ringreisi Poolas, et tutvuda Poola orkestritega ja luua sõprusidemeid vastavate organisatsioonidega. Sõit pidi tegelikult viima edasi kuni muusikaelu keskusteni Berliini ja Viini, kuid põhjalik ja ülikülalislahke ringreis Poolas ei võimaldanud aja nappuse tõttu edasisõitu. Allpool lubatagu mul lühidalt peatuda selle juures, mis Poolas nähtud ja kuulnud.

Väljudes Tallinnast 20. augustil Balti ekspressiga jõudsin pärast 25½-tunnilist reisi Varssavi. Esijoones külastasin Eesti saatkonda, kus vestlesin saatkonna sekretäri hra Schmidtiga, kes telefoneeris Poola Kütide Liidu staabi ülemale major Oravieci'le minu päralt jõudmisest. Major Oraviec palus mind kohe staapi, kus koostati kava minu Poolas viibimise ajaks. Korterrisse paigutati mind Kütide Liidu keskkogu ruumidesse ja minu saatjaks määrati kapten Vysocki ja porutšik Maciejowski. Esimesel päeval tutvusin Varssavi vaatamisväärsuste kohtadega, kuna järgmisel kolmel päeval külastasin Varssavi orkestreid.



Pealik F. Tammar oma saatjatega kpt. Vysockiga ja por. Maciejowskiga Varssavis ringkäigul

Varssavi 36. jalaväepolgu orkester, missugune on kaitseväe esindusorkestriks, koosneb 90 mängijast; ülejateenijaid on 50, kuna ülejäänud on ajateenijad ja õpilased. Juhib major Slodsinski. Orkester esitas Poola muusikast May ja Karasi marsse, St. Moniuszko op. „Halkast“ avamängu, poloneesi ja katkendeid Poola rahvaviisidest. Eesti helitöödest oli neil olemas R. Kulli „Potpourri-fantaasia“. Oma poolt annetasin orkestrile mälestuseks E. Tamme avamängu „Kalev ja Linda“ ja U. Topmani „Marss nr. 1“, missuguseid minu juhatusel ka kohe mängisime. Eriti meeldis neile Tamme „Kalev ja Linda“ ja U. Topmani „Marss nr. 1“. Raudteelaste Varssavi ringkonna orkestris on 65 mängijat, juht Sigismund Sakischevski. Orkestreilt kuulsin Poola muusikast marsse, rahvalaule ja rahvatantse. Need kaaks mainitud on Varssavi parimaid. Imestama paneb nende suurte orkestrite „piano“ ja ilusad „crescendod“ ja „diminoendod“.

Poolas on kaitseväeorkestreid 93 ja raudteelaste omi 117. Poola raudteed jagunevad 9 ringkonnaks, kus igal ringkonnal on esindusorkester 60—90 mängijaga, teised on aga vähemad (25—45 mängijat). Käesoleval aastal, oktoobrikuus, algavad nende orkestrite omavahelised võistlused. Lõppvõistlustele, kuhu ka mind paluti külalisena, pääseb kolm parimat, ja need toimuvad novembrikuus Varssavis. Peale eelpool mainitute tutvusin veel Varssavi Küttide Liidu ja postiteenijate orkestritega, kuid need on noored, alles organiseerimisel ja võrreldes meie kaitseliidu orkestritega kaugelt nõrgemad. Varssavist sõitsin edasi Gdyniasse, kus külastasin Poola mereväeorkestrit. See orkester on Poolas esimesel kohal. Arvuliselt mitte väga suur — 45 mängijat, juhiks kapten A. Dulin. Pool orkestripillide koosseisust on puupillid. Helikon-basse ja alte orkestris ei ole, neid asendavad „trubad“ ja „metsasarved“, mispärast orkestri kõla on pehme ja mahe. See orkester esitas juba tõsisemaid palu, nagu avamängud R. Statkovski op. „Marja“ ja Grossmann'i „Pealiku vaim“ ja palju katkendeid. Sinna annetasin Eesti paladest M. Lüdigi „Avamäng-fantaasia“ ja Tamvergi „Õhturahu“, missugused jällegi minu juhatusel mängiti läbi. Selle orkestri kohta peab ütleva, et mängijad on kõik „solistid“. Mängivad otse noodist ja täitmine

sealjuures on täpne. Orkestri repertuaaris oli varem Eesti paladest: R. Kulli „Potpourri-fantaasia“, A. Vedro „Eesti rapsodia“, Virkhausi „Pulmavalss“ ja R. Kulli bravuurmarss „Kodumaa“. Eriti meeldib juhile kpt. A. Dulin'ile viimane, missugust hindab väärtuslikumaks Poola marssidest. Päevase peatuse järele Varssavis sõitsin Lõuna-Poola. Küttide Liidu ja raudteelaste orkestrid Krakovis, Lvovis ja Strõis ei suuda pakuda üle eelpoolmainitud suurorkestreist.

Muust nähtust ja kuuldust jäi mulle unustamatu pilt Karpaatidest, kuhu sõitsime Strõist autodel ringkonna komandandi J. Lubzynskiga. Lahkudes Strõist oli Küttide Liidu orkester mind jaamas saatmas. Tagasi jõudnud Varssavi muretsesin Poola paladest 12 parimat marssi, mõned avamängud, poloneesid ja katkendid, et nendega täiendada meie puhkpillimuusika repertuaari. Lahkumine Varssavist oli väga sõbralik, kuna olin jõudnud leida endale selle aja jooksul palju häid sõpru. Küttide Liidu peastaabi ülema poolt annetati mulle mälestuseks organisatsiooni rinnamärk. Oma poolt andsin üle kpt. A. Dulin'ile Tallinna maleva orkestri rinnamärgi ühes auliikme diplomiga. Kuni Läti piirini saatis mind kapten Vysocki. Peatusin ühe päeva veel Vilnos, kus tutvusin 6. jalaväepolgu orkestriga. Orkestri juht kpt. B. Reszke on ühtlasi ka Vilno konservatooriumi puhkpillide klassi professoriks. Õppis omal ajal Moskva konservatooriumis ühes Tallinna garnisoni orkestri end. juhi lt. Rederiga.

Olles jälle tagasi pean kinnitama, et saadud muljed on head. Meie kaitseliidu orkestreid võrreldes Poola Küttide Liidu omadega on viimased oma organisatsioonilt ja tasemelt kõrgemal. Tähtis ei ole aga siin taseme ja suuruse võrdlus, vaid me püüame luua sidemeid peale relvavendade ka orkestritega. Tutvustades neid vastamisi oma muusikaga, võtame vastu nende oma. See viib meid ka vaimselt üksteisele lähemale. Ütlen veel kord, et sõjasarv ja trummipöörin ütlevad sõjamehele enam kui mitu tulisekskõetud kõnet.

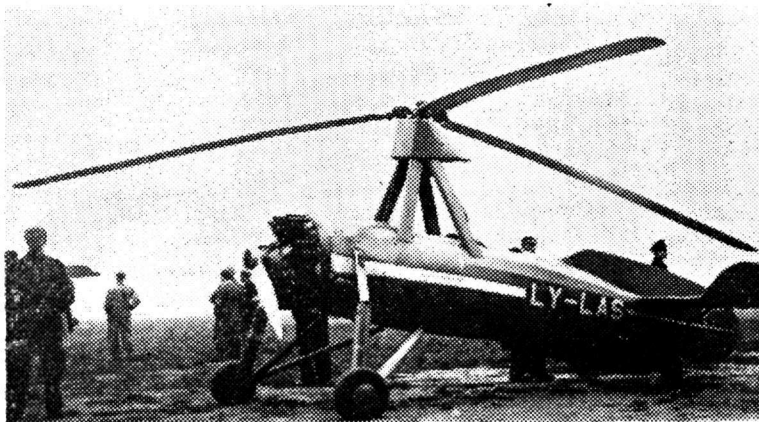
Lõpuks lubatagu siinkohal ütelda kõigile, kes kaasa aitasid selle huvitava ja tulemusterikka õppematka kordaminekule, minu soojem ja otsekohehem tänu.

F. Tammar.



Poola mereväe orkester Gdynias. Keskkel orkestrijuhk kapten A. Dulin.

Päevasündmusi



Ülal — vasakul: Leedu autogiro-lennuk, mis esines 3-dal Eesti eralennupäeval; paremal — riigivanem K. Päts pidamas aktuse kõnet RA peaaktusel Estonia kontsertsaalis. Keskel — RA peaaktus. Esiplaanil kirjanikud ja luuletajad. All — rahvamurd saabumas huvirongidega Tallinna põllumajanduse näitusele.

KROONIKAT

1. septembril pühitses kaitseliidu Pärnu malev oma 10-dat aastapäeva. Sel puhul olid korraldatud Pärnus suuremad pidustused ja kaitseliidu üksustevahelised võistlused.

*

1. septembril pühitses kogu Virumaa oma kaitseliidu maleva 10-dat aastapäeva. Keskpäeval peeti Rakveres Vabadusplatsil paraad, millest võttis osa üle 2000 kodukaitsja. Paraadil viibis ka kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner koos kaitseliidu ülema kindral J. Orasmaaga. Paraadi võttis vastu kindral J. Laidoner, kes pöördus malevlaste poole lühikese kõnega, tuletades neile meele nende kõrget kohustust isamaa vastu. Ülemjuhataja lõpetas oma kõne Virumaa lauliku Jakob Liivi sõnadega: „Rahule pandiks siis ilusam anne — Virumaa poegade truudusevanne, kaitsta me kodu ja maad.“

Õhtupoolikul peeti Rahvaaias aktus, kus pidas kõne Rakvere linnapea Avikson. Ülevaate maleva tegevusest andis maleva pealiku abi kapten Pajas. Pikemalt kõneles kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa, andes oma kõnes Virumaa malevale täielise tunnustuse.

Õhtul korraldati mitmesuguse eeskavaga rahvapidu, millest võttis osa suur hulk malevlasi ja nende sõpru.

*

4. septembril avas Tallinna Ajaloo Selts kunstihoones raamatunäituse. Huvitavad väljapanekud näitasid Eesti raamatu arenemist 400 aasta jooksul. Näitust külastati hoolikalt hulga kirjanduse- ja raamatuseõprade poolt.

*

7., 8. ja 9. septembril peeti Tallinnas põllumajanduse näitus. Arvukaid väljapanekuid käis vaatamas kolme päeva jooksul 72.000 inimest. Rohkesti näituse külastajaid tuli provintsist kohale huvirongidega. Üheaegselt näitusega korraldati ka Eesti nädal ja ärivaateakende võistlus.

*

8. septembril peeti Tallinnas, Estonia kontsertsaalis raamatuaasta pea-aktus. Aktusest võttis osa riigivanem K. Päts, kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner, peaministri asetäitja K. Eenpalu, meie kunstnikkude ja kirjanikkude pere. Aktuse avakõne pidas peaministri asetäitja K. Eenpalu, kes oma kõnes lühidalt näitas seda rasket ja pikka arenemisteed, mida läbi teinud meie kirjandus. Et raamat aga kõigi olude kiuste on arenenud sellele tasemele, mis ta on praegu, selles peegeldub kõige selgemini eestlase visa vaim ja püsivus.

Riigivanema kõne võeti kuulajate poolt vastu marulise aplausiga. Riigivanem peatus pikemalt meie raamatu mineviku juures, toonitades seda kehvast ja võorakujulisust, millises tuli ilmale meie esimene raamat. 400 aasta jooksul oleme meie koos raamatuga sammunud üle raskuste ligemale tähtedele ja sama raamatuke, millest meile on säilinud vaid üksikud lehekused, on olnud nurgakiviiks, millele oleme ehitanud, koondades oma väikese rahva jõude, vaimse templi, mis on üheks suurimaks aardeks meie rahvale. Ilma tugeva vaimse ettevalmistuseta oleks meil vaevalt olnud võimalusi tulla võitjatena välja rahvaste heitlusest, kus suured riigid varisesid rusudeks. Mida kõrgemale ja kaugemale jõuame vaimses elus, seda tugevamalt ehitame oma Eesti riiki.

Riigivanema kõnele järgnes hümn, segakoori laule ja professor H. Kruusi aktuse kõne.

Haridus-sotsiaalminister N. Kann avaldas kirjanike ja luuletajate nimed, kellele oli määratud autasud. Kokku määratud autasusid oli 20.000 krooni.

*

8. septembril surmati revolvrikuuliga Ameerikas Louisiana osariigi senaator Huey Long. Mõrvariks osutus arst Weiss, kes omal ajal praktiseerinud Viinis ja seisib hiilgava karjääri lävel. Mõrv on poliitilise iseloomuga, sest senaator Longi peeti kindlamaks kandidaadiks Ühendriikide presidendi kohale. Mõrvar lasti kohapeal surnuks kuulipildujatega.

*

10.—12. septembrini sooritasid riigivanem K. Päts ja kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner ringsoidu Petseri- Võru- ja Tartumaal. Kõrgete külaliste vastuvõtt oli kõikjal väga südamlük ja kohati panid kohalikud elanikud oma algatusel toime suuri austusavaldusi. Riigivanem ja ülemjuhataja jäid kõige nähtuga väga rahule.

*

12. septembril alustas sõitu Rooma ülemaailmelsele laskevõistlusele Eesti laskurmeeskond 14-mehelises koosseisus. Meeskonna juhiks on Eesti laskurliidu esimene teedeminister O. Sternbeck. Meeskonna kapteniks on jalaväe-inspektor kolonel J. Siir ja majandusjuht Pärnu maleva pealiku abi pealik J. Jakobson, kes on ühtlasi kaitseliidu vanematekogu liige. Laskurmeeskonda kuuluvad: K. Lomp, P. Paas, J. Vilberg, E. Seren, G. Lokatar, E. Kivistik, V. Jaanson, J. Kruberg, H. Tederson, J. Kärner, A. Liiver, J. Pürn, E. Rikand ja E. Rull.

Täna algavad laskevõistlused täis- ja väikekaliibrilisel vintpüssist maailma parima laskurmeeskonna ja üksiklaskuri nimele. Võistlused toimuvad Roomas, Forum Mussolini juures asetsevail eeskujulikel laskeradadel. Kes võidab?

*

16.—19. septembrini peeti kaitseliidu peastaabis ülemaaline purilennu üksuste juhtide informatsioonikursus. Kursusest võttis osa 48 kaitseliidu pealikut ja 2 naiskodukaitseliiget. Kursuse kestes anti osavõtjatele juhtnõore purilennu organiseerimiseks ja näpunäiteid tegelikuks lendamiseks.

15. septembril peeti Tallinnas Kose ringteel 3-as Eesti suursõit mootorsõidukitele. Kose ringtee on parimaid maailmas inglaste Mani saare ringtee ja sakslaste Nürnbergi ringi järele. Suursõidust võttis osa 50 võistlejat kodu- ja välismaalt. Esikohale võistluse pinevamas alas — soolo mootorrattaste sõidus — tuli põhjamaade parim võidusõitja soomlane R. Lampinen, kellele järgnes mõnekümne-sekundilise vaheajaga eestlane O. Veldeman.

Suursõidu avas riigivanem K. Päts, kes ühtlasi jälgis võistlejate pingutusrikast heitlust kaua aega.

*

15. septembril peeti Tallinnas 3-as Eesti eralennupäev. Erakordselt suurt rõhku oli pandud purilennu demonstratsioonile. Publikule näidati purilennu arengut algatimest kuni kõrgemate saavutusteni — vigurlennuni purilennukiga. Vigurlende sooritas Leedu major J. Pyragius, kes Nida purilennukooli juhatajaks. Kaitseliidu Tallinna maleva purilennu salk demonstree ris purilennu väljaõpet üksikasjaliselt. Uudiseks ja meil seninägematuna oli leedulaste autoshiro lennuk. Lennupäeva avas kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner.

Kaitseliidu töö ja elu

Tallinna, — Sakala — Järva malevate vahelised laskevõistlused.

25. augustil s. a. peeti Paides Tallinna-Sakala-Järva malevate vahelised laskevõistlused. Nende kolme laskealal tugevaima maleva kohtamist oodati huviga. Möödunud aastal Tallinnas peetud võistlustel tuli suure ülekaaluga võitjaks Tallinna malev. Käesoleval aastal, kus Tallinna malev üleriiklikel meister-võistlustel küttide klassis kaotas nii Sakala kui ka Järva malevale, oli näha ette tasavägist võistlust. Pealegi oli Sakala malev oma laskurid varustanud täiesti uute täpsusrelvadega, mis suurendas tema võidulootusi.

Iga malev saatis tulle laskmises täiskaliibrilisest püssist (relva liik vaba) 15 laskurit, kelledest arvestati 12 tagajärjed; väikekaliibrilisest püssist ja püs-

tolist kummagist 5 laskurit, kes pidid võtma osa ka täiskaliibrilisest püssi võistlusest (arvestati 4 tagajärjed). Lasti täiskaliibrilisest püssist 60 lasku — à 20 lasku igast asendist; väikekaliibrilisest püssist 30 lasku — igast asendist 10 lasku ja püstolist 15 lasku, 10-ringilisse märklehte.

Järva maleva laskerada, kus hiljuti valmis ajutine laskemaja 23 laskekohaga ja pöörlevate märklauadade seadeldis, võimaldas seekord esmakordselt iga lasu järele näitamise. Täiskaliibrilisest püssist lasti kahes vahetuses. Esimeses vahetuses oli Tallinnal ja Järval 7 ning Sakalal 8 meest. Vahetuse lõppedes vedas, arvestades 7 mehe tulemusi, Tallinn, järgnes Järva ja sellele Sakala. Teise vahetuse võitis aga tugeva ülekaaluga Järva malev, tehes tasa esimese vahetuse kaotuse, tulles võitjaks täiskaliibrilises püssis 6118,06 punktiga ja omandades „Päevalehe“ rändkariika. Talle järgnesid Tallinn 6045,44 punktiga ja Sakala 5986,20 punktiga.

Täiskaliibrilise püssi tagajärjed kujunesid järgmiseks:

Järva:	Tallinn:	Sakala:
1. Liiver — 544,68 (534)	1. Varbola — 524,28 (514)	1. Kärner — 519
2. Rull — 527	2. Rikand — 515	2. Priikask — 510 (500)
3. Pürn — 524	3. Silber — 513,06 (503)	3. Pihlakas — 506,94 (497)
4. Päären — 518,16 (508)	4. Madisson — 511,02 (501)	4. Mõttus — 504,09 (495)
5. Jaaska — 514,80 (504)	5. Teder — 510 (500)	5. Tederson — 504,09 (495)
6. Kerles — 514,80 (504)	6. Ende — 510 (500)	6. Arumaa — 503,88 (494)
7. Aulik — 510 (500)	7. Mänd — 503,88 (494)	7. Valk — 497,76 (488)
8. Reitkam — 507,96 (498)	8. Siirmaa — 496,74 (487)	8. Torim — 496,74 (487)
9. Raadik — 499,80 (490)	9. Kõrts — 493,68 (484)	9. Põru — 493,68 (484)
10. Reinmets — 497,76 (488)	10. Sihv — 492,66 (483)	10. Pani — 492,66 (483)
11. Bach — 481,44 (472)	11. Schüts — 489,60 (480)	11. Toom — 489,60 (480)
12. Naukas — 473,38 (469)	12. Hütt — 485,52 (476)	12. Loigo — 466,14 (457)
Kokku: 6118,06 (6018)	6045,44 (5937)	5986,20 (5879)

Klambreis märgitud arvud näitavad puhtalt väljalastud silmi, ilma täpsuspüssidele antud 2 protsendita. Nii pääsivad puhtalt „poole tonni“ meesteks Järvast 7, Tallinnast 6 ja Sakalast 2 laskurit.

Väikekaliibrilisest püssidest laskmise võitis oodatult Järva malev. Siin saavutasid:

Järva:	Tallinn:	Sakala:
Liiver — 284	Ende — 273	Kärner — 283
Reitkam — 279	Silber — 267	Kallak — 263
Rull — 277	Rikand — 266	Tederson — 261
Pürn — 273	Teder — 265	Torim — 255
Kokku: 1113	Kokku: 1071	Kokku: 1065

Püstolivõistlus kujunes kõige tasavägisemaks. Siin päris esikoha jällegi Järva malev, võites Tallinnat ja Sakalat 6 silmaga.

Tulemused on:

Järva: Jaaska — 133 s., Rull — 132 s., Liiver — 132 s., Reinmets — 131 s. Kokku 528 silma.

Tallinn: Siirmann — 134 s., Peetson — 133 s., Sihv — 130 s., Schüts — 130 s. Kokku 527 silma.

Sakala: Kärner — 137 s., Hüva — 133 s., Kallak — 127 s., Valk — 125 s. Kokku 522 silma.

Üldkokkuvõttes saavutas Järva malev, võites kõikidel aladel, 7759,06 punkti, Tallinna malev 7643,44 ja Sakala malev 7573,20 punkti. Sellega omandas käes-

oleval aastal Järva malev Soome kaitseliidu poolt paremale malevale väljapandud hõbedase kapa.

Pärast võistluste lõppu jagati Järva maleva võimalas võitjaile auhindu. Tallinna malev andis mälestuseks Järva malevale ilukõites Tallinna maleva ajaloo ja Sakala malev albumi piltidega Sakala maleva elust ja tegevusest. Naiskodukaitslele annetati tänutäheks Tallinna ja Sakala malevate poolt kimp roose.

Purilennust Harju malevas. Õnnestunud lennupäev Kolga külas.

Lühikese aja jooksul on kaitseliidus purilennuala omandanud tunnustatud seisukoha.

Üksikud malevad on soetanud juba endale purilennukeid ja mitmes kohas on nende ehitamisega tehtudki algust. Edaspidises lennuasjanduse arengus malevates tuleb kohata kaht isesugust olukorda, kusjuures tuleb võtta arvesse võimalusi linna ja maa malevates. Linna malevates on ehitusvõimalused soodsamad kui maal; samuti näib pealiskaudsel vaatlusel väljaõppus kergem, ning on kohasem purilennuõppust korraldada kuskil keskus. Peab aga siiski mainima, et tihti-peale linna ümbruses puuduvad täie-

liselt õppeks vajalised eeldused, nagu mägismaastik, tõusvate voolude (termiliste voolude) kolded ja puuduvad looduslikud võimalused. Seal osutub õppetöö läbiviimine raskeks. Selleks otstarbeks peaks meie kodumaal vastava maastiku leidmiseks ette võetama uurimisretki, enne kui asuda laiaulatuslikumale õppetegemisele. Nii siis, õppe edukaks läbiviimiseks pole tarvis suurt rahvakeskust ega linna, vaid kohast maastikku.

Erilist hoolt on üles näidanud Harju ja Tallinna malevad lennuasjanduse arengul kaitseliidus, omades mõlemad purilennukeid ja lendureid. Viimasel ajal on eriti Harju malevasse koonduma hakanud mootor- ja purilendureid, mis tunnustab lennuasjanduse arengut mainitud malevais.

Võimsaim avaldus oli 1. sept. s. a., millal peeti esimene kaitseliidu lennupäev, mis õnnestus materjaalselt kui ka tehniliselt väga hästi. Kaitseväl, kaitseliidul ja õhuasjanduse ühingul tuli teha suurt koostööd, et nende ühine lennuparaad hästi läheks korda; lennuparaadist võttis osa kaheksa lennukit. Lennupäeva heaks kordaminekuks aitasid veel kaasa õhu-kaitses ülem kol. Tomberg, aidates koostada üldkava ja võimaldades kaitseväe lennukel võtta osa, samuti aitas Tallinna õhuasjanduse ühing ja õhu- ja gaasikaitses lennukite töökoja juhatus, lubades oma töökoja laost spetsiaalmaterjaale ja ka tööjõude väiksemal lennuõnnetusel vigasaanud „Kesavarese“ kiireks parandamiseks.

Lennupäev algas kell 14. Juba varem saabusid kohale k.-v. mootorlennukid major Reissaare juhtimisel. Kell 14.15 saabusid R. V. D. 8. lendur Habel'i juhtimisel, šleppis „Sinilind“ maleva p.-lend. inst. K. Schleicher'iga (K. Siniveer). Lennupäeva avas maleva pealik major Saar, olles rõõmus, et tema võib avada esimese kaitseliidu lennupäeva. Oma lühikeses kõnes ta väitis kuivõrd tähtis on lennuasjanduse elluviimine kaitseliidus, andes kohe sõna vabariigi valitsuse esindajale lennuasjanduse insp. Orule, kes tõi tervitusi teedeministrilt. Oma vaimustavas kõnes tõstis ta kõrgeks purilennuala ja mainis, et selle võimsaim kandja on kaitseliit.

Päeva tehniline osa algas k.-v. lennukite rivlendudega, mis jätsid võimsa mulje maarahva hinge. Demonstreeriti viskateate täpsusviskeid, mis õnnestusid hästi. Erilist huvi pakkus vigurlend, mille sooritas leit. lendur P. Olt; kui lennuk tegi kunstlende madalas, kuuldus rahva seas eriti kilkeid ja ohkeid; maandudes aga sai P. Olt aplausi osaliseks.

Vahepeal saabus ka kohale merelennuk „Haard“, mis näitas suurt kiirust lennul. Algas purilendude demonstratsioon kaitseliidu purilendureilt. Harju maleva „Kesavares“ tegi esimese lennu p.-lend. Kuller'i juhtimisel, demonstreerides kummišleppi. Järgmiseks tõusis „Kesavares“ autošleppis p.-lend. Malberg'i juhtimisel juba märksa kõrgemale, tehes mitme-sajameetrilist lendu. Ülemineku-lennukil „Jacobsil“ näitas pööranglendu p.-lend. Veidebaum, kes on lõpetanud purilennukursuse B osa Leedus. Lõppeks näitas tegelikku purilendu „Sinilinnul“ p.-lend. inst. K. Schleicher. Pärast seda, kui olid lõppenud igasugused demonstratsioonlennud, tehti rahvale tasuta lõbulende R. N. D. 8-al. Esimeseks lõbulendajaks oli vana praost Mohrfeldt, kes maandumisel oli suures vaimustuses, mainides: „Küll on Jumala loodus ülalt ilus, noored, otsige võimalust lendamiseks!“

Lennupäev oli suureks propagandapäevaks lennuasjanduse arengule kaitseliidus.

Rahalist sissetulekut oli 480 kr., mis läheb purilennuki ehitamiseks. Lennupäeval oli mitmel pool kuulda soove ehitada uusi purilennukeid. Peab ütleva, et Harju malevas on suur huvi lennuasjanduse

vastu, kuid seda huvi rahuldama takistab praegune rahapuudus, kuid siiski loodetakse toetust riigilt, nagu seda võimaldatigi Tallinna malevale.

„Jõudu lennuhuvilistele Harjumaal!“

H. Schleicher-Siniveer.

Järjekordne tunnustus noorte kotkaste ettevõttele.

Teiskordselt esines noorte kotkaste sidetuvide baas tänava oma väljapanekutega Tallinna Eesti Põllumeeste Seltsi näitusel Tallinnas. Väljapanekud tuvide alal leidsid aset sulgloomade osakonnas, kuhu selleks oli ehitatud eriline kiosk, mis omaette kujutas teatud mõttes väikest tuvilat kui ka tabelite ja diagrammide kogu.

Tänavusel näitusel esindati esmakordselt aastate pikkust hoolt ja vaeva — uut tõugu sidetuvisid — niinimetatud eesti tõug „VP“, mida aastate jooksul on kohandatud eesti kliimale ja toidule ja mis sellepöolest erineb teistest meil kasvatatavatest välismaa tõugudest, et see tõug areneb harukordselt kiiresti ja niinimetatud liinilende võib alata juba 2 kuu vanuselt, kuna enne poolt aastat vanaks saades nad on juba korduvalt lennanud tagasi 45—50 km kauguselt. Nende tuvide võimeid arvestades on see kaugus aga hoopis väike ja kui võtta arvesse veel selle tõu väikest kadumise protsenti lendudel, siis esimesel sünniaastal lendudega 80—100 km väljajõudmine ei ole seotud sugugi raskustega. Eesti tuvikasvatuse praktikas on see juba rekordkaugus ja seega on jõutud mitu sammu lähemale välismaa tuvikasvatuse platvormile.

Selle tänuväärse töö on aastate kestes teostanud Lõuna malevkonna Side rühma noored kotkad baasivanema noortemagister V. Prisko juhtimisel. Poiste



Nk. tuvide baasi väljapanekuid Tallinna põllumajanduse näitusel.

hoolitsevat kätt tunnevad tuvid iga päev ja poiste hoolsal tegevusel on tuvila arenenud õige kogukaks ja kindlalt väljakujunenud ettevõtteks. Kuna tegevus on noortele huvipakkuv ja jõukohane, on see kujunenud poistele meelepäraseks tegevuseks vabal ajal.

Noorte vaev ja tubli töö hinnati I auhinnaga — suure hõbeaurahaga.

Järgmisel aastal korraldataval X Eesti näitusmessi puhul on noortel tuvide suhtes hoopis tõsisemad kavatsused ja nad loodavad, kui asi õnnestub, publikule näidata veelgi lennuvõimelisemaid tuvisid.



Käesolevaga alates tahab „Kaitse Kodu“ oma veergudel tooma hakata lühiteateid noorte kotkaste tähtsamate sündmuste kohta. Toimetus loodab, et ülaltoodud pealkirja all noorte kotkaste ja noorte haugaste üksustel võimalus avaneb oma tähtsamaid sündmusi üldsusele teatavaks teha. Alltoodud teated on koostatud noorte kotkaste peastaabilt saadud andmeil, edaspidiseks palub toimetus teateid sellele osakonnale kõikidelt juhtidelt ja poistelt. Kui kaastööd saabub rohkemal määral, tuuakse „Noorkotkluse ajaraamat“ igas „Kaitse Kodu“ numbris, kuna esialgu toome seda kord kuus.

Kooliõppetöö võisilus

Hindamise toimikond pidas oma koosoleku augustikuu alul, kuid lõplikult võistlejad avaldatakse siis, kui noorte kotkaste peavanema käskkirjas otsused on leidnud kinnitamist. Eeltööd on suuremas osas val-

mis ja käskkiri ilmub n. k. peastaabi ülema puhkuselt tagasi tulles. Esimene auhind langevat seekord jälle Tartumaa malevasse. Hindamise toimikond on otsused esitanud järgmiste auhindade kohta: parimale üksusele on endiselt rändauhinnaks hõbedane raamat tamme-puust puldil, järgmisele on haridus- ja sotsiaalministeeriumilt pronksist kuju „Löögivalmis“, kujur H. Halliste töö. Viiendaks tulnud üksus omab kaitseleidiu ülema rändauhinna — kolmnurkse tahvli noorkotka märgiga ja vastavate plakettidega paremuse järjekorras saab noorte kotkaste peavanema rändauhinna — laualipu kuuetahulisel alusel, ja kolmeteistkümnes üksus — noorte kotkaste peastaabilt nahkköites albumi. Pealeselle on piiskopilt rändauhind parimale õpilasele usuõpetuse alal — nahkköites piibel, milline langevat parimale õpilasele usuõpetuse alal Pärnu noorkotkaste malevasse.

Käesoleval aastal võttis võistlusest osa 35 noorkotkaste, 14 kodutütarde, 3 skautide ja 2 gaidide rühma. Möödunud sügisel olid end registreerinud 86 noorkotkaste, 37 kodutütarde, 11 skautide ja 2 gaidide rühma. Seega on võistlusest väljalangenute % ikkagi veel väga suur.

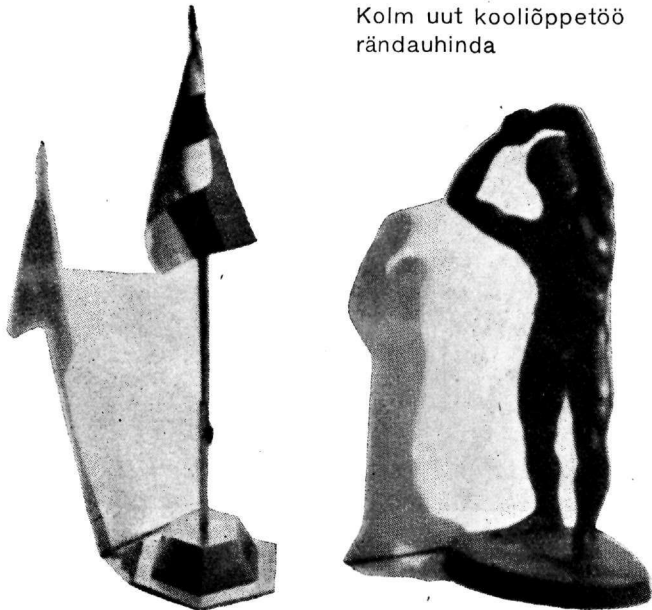
Registseerimine uueks, 1935/1936. a., kooliõppetöö võistluseks on juba õige lähedal.

Tähtsaid noorkotkalikke tunnustusväljendeid

andis n. k. peastaap oma maikuu otsuse põhjal noorkotkluse organisatsiooni viienda aastapäeva puhul neljale isikule. Selle otsuse põhjal andis peavanem kindr. J. Laidoner üle esimese noorkotkaste „Ustava sõpruse märgi“ 29. mail siseminister Kaarel Eenpalu'le, „Concordia märgid“ said end. Soome saadik Eestis hra Aarne Vuorimaa, kellele märk saadeti välisministeeriumi kaudu Berliini, ja kohalik Čehhi vabariigi esindaja prof. J. Galia; viimasele andis märgi edasi 17. juunil peastaabi ülem J. Tedersoos koos Tallinna maleva pealik adv. G. Poomiga. Esimese „Lembitu risti“ sai n. k. peastaabi ülem nmgr. J. Tedersoos, kellele märk anti üle 4. aug. vanemate juhtide laagris.



Kolm uut kooliõppetöö rändauhinna



Peale ülalnimetatute otsustati annetada mitmetele vanematele juhtidele „aitaja“ ja „teenete märke“, „teenetekirju“ ja „kotkajahi märke“, kuna noorematele annetati „hoosusepaelu“ ja „märke“. Ka esimesed „eeskujuliku noorkotka märgid“ anti välja sel puhul.

Väärtuslikke kinke Tallinna noorkotkastele

Kaitseliidu ülem kinkis noorte kotkaste Tallinna maleva kodule riigivanema K. Pätsi portree, milline asetati maleva kodu saali seinale. Kingi andis üle mai alul kaitseliidu noortepealik J. Tedersoo. Ühtlasi kinkis noortepealik enda poolt Tallinna malevale Tallinna elanike omakaitse käesideme, mis oli tarvitusel 1917. a. See käeside on raamitud järgmise allkirjaga: „Omakaitse oli praeguse kaitseliidu eelkäijaid. Tallinna noorte kotkaste — kaitseliidu poegade — korrapidajad võivad uhkusega kanda ajaloolist tunnusmärki, mis tähistas tollal Tallinna sangarlike korraldajateid“. Peale raamitud käesideme sai Tallinna malev sellega koos veel viis sini-valgetriibulist kasutamata originaal-käesidet, missugused on võetud nüüd kasutamisele kui maleva korrapidaja kaelindid.

Pärnumaa/Vändra malevkond sai lipu

Vändra malevkonnale kinkis lipu naiskodukaitses Vändra jaoskond. Lipp kujuneb paremal küljel sinimust-valge värvide kombinatsioonist ristina, mille keskel noorkotka-märk ja ettenähtud pealkiri. Teisel poolel asetseb vapp karuga.

Lipu üleandjaks oli kohale sõitnud peavanema esindajana n. k. peastaabi ülem Tedersoo. Kohal viibisid ka kaitseliidu Pärnumaa maleva pealik maj. Adamson ja noorte maleva vanem koolijuhataja Mühlbach-Maismaa.

Lipuvardasse löödi 13 mälestusnaela, mis on vist malevkonna lipunaelte rekord. Peale lipuannetamise tseremoonia oli noorkotkaste ja kodutütarde töötuse andmine.

Kaks õnnestunud pidu Saaremaa noorkotkastes

5. mail korraldas Leisi noorkotkaste malevkond piduõhtu, mis õnnestus üle ootuste hästi.

11. juunil toimus maleva piduõhtu Kuressaares. Pidu sissetulek oli määratud maleva laagri kulude katteks, milleks seltskonna lahel toetusel kogunes kenake summa. Selle tõttu said mitmedki poisid osa võtta Mändjala laagrist, mis muidu oleks neile kujunenud üle jõu käivaks.

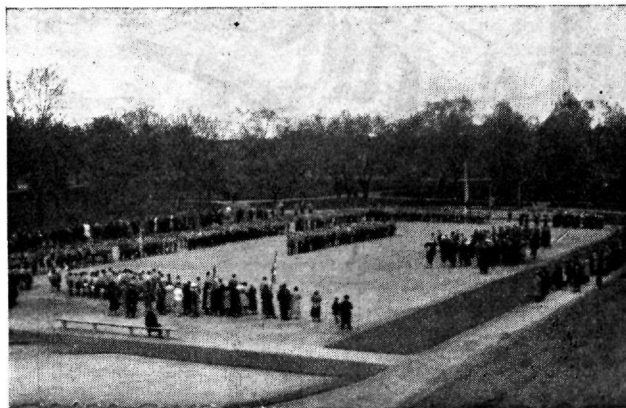
Tartu noorkotkaste 4. rühm sai lipu

26. mail olid Tartu uuel näituseplatsil kaitseliidu õppurmalevkonna kevadpidustused, millele sõitsid osa võtma õpilaste pataljoni sõjaaegne juht minister K. Eenpalu. Sama pidu programmis oli ette nähtud lipu üleandmine 4. rühmale, milline töötab praegu poeglaste gümnaasiumi juures. Lipu andis üle minister K. Eenpalu vastava kõnega.

Maleva aastapäev Tallinnas

Noorkotkluse viiendat aastapäeva ja ühtlasi Tallinna maleva aastapäeva tähistati pidulikkusega Tallinnas 2. juunil. Selleks kogunes 400-liikmeline noorkotkaste pere Tallinna maleva staabi juure, kust kaitseliidu orkestri saatel sammuti tervitama peavanemat kindr. J. Laidoneri tema kodus. Peavanem andis sel puhul üle maleva vanemale abilinnapea A. Uuessonile „aitajamärgi“ ja maleva pealikule adv. G. Poomile „teenetemärgi“.

Edasi liikus noorkotkaste rongkäik Vabaduspuies-teele langenud õpetajate ja õpilaste mälestussamba ette, kus asetati pärg ja mälestati langenud kangelasi.



Peakoondus oli spordiplatsil Šnelli tiigi ääres, kus peale suure rahvuslipu heiskamist toimus lipu annetamine Tallinna (Lõuna) Side rühmale. Lipu annetasid selle rühma lastevanemad ühiselt, valmistasid naiskodukaitses Lõuna jaoskonna liikmed, lipu üleandjaks oli maleva vanem A. Uuesson ja vastu võttis lipu Side rühma kotkas nmgr. V. Pirsko. Vaimuliku talituse lipu õnnistamisel pidas maleva õpetaja K. Steinberg.

Järgnevalt jagati noortele tunnustusväljendid, auhinnad ja diplomid, mida nad saanud poolaasta kes-tes. Ka maleva salgapealikute ettevalmistamise kursuse 45 tagajärjekat lõpetajat sai vastavad diplomid kursuse lõpetamise kohta.

Järva noorkotkaste malev sai lipu



2. juunil toimus Paides noorkotkaste ja kodutütarde päev, millest võttis osa ka n. k. peavanem kindral J. Laidoner peastaabi ülema J. Tedersoo ja oma adju-

tandi saatel. Pidupäev algas jumalateenistusega kirikus, mille pidas noorkotkaste juhte Tapa õpetaja J. Gnadenteich. Kella 3-ks saabus peavanem Paide rahvamaja aias toimuvale paraadile. Paraadil õnnistati Järvamaa noorkotkaste maleva lipp, mille järele peavanem selle vastava tseremoonia kohaselt üle andis noorte maleva pealik A. Salk'ile. Lipp auvahtide saatel defileeris umbes 700-pealise kodutütarde ja noorkotkaste rivi ees. Sellele järgnes võimlemisharjutusi noorkotkastelt. Need olid ühtlasi prooviks üleriiklikele võimlemispidustusele kaitseliidupäevaks. Muu osa ettekandeid tuli ära jätta külma ilma tõttu.

Peavanem kinkis samal päeval Järva noortemalevale rändauhinnaks malevkondade vahelisteks võistlusteks nägusa plaketi võitja reljeefi ja noorkotkamärgiga.

Valga maleva laager Hummuli pargis

Valga noorkotkaste maleva laager korraldati 10.—12. juunini, kust osa võttis 159 noort. Laagri avamisele oli peastaabist saabunud staabiülema abi dir. V. Neggo, kes koos maleva vanema F. Klementi ja tema abi J. Neumaniga võttis vastu noorte paraadi ja avas laagri. Selle järel toimus maleva lipu õnnistamine õpetajate Tammiku ja Uustalu poolt. Lipu andis peavanema nimel üle dir. Neggo Valga maleva pealik ltn. Lestale. Lipu annetas maleva sõprade selts. Lipu annetamisele oli saabunud ligi 1000 inimest Valgast ja ümbruskonnast.

Sakalamaa maleva laager

Sakalamaa noorkotkaste maleva laager toimus 11.—14. juunini Männimäel. Laagrist võttis osa 180 noort. Laagris toimusid kergejõustikuvõistlused, milles tuli esikohale Välgu rühm — 489 punktiga, teiseks Loodi rühm — 185 ja kolmandaks Adavere rühm — 152 punktiga. Laagris anti välja tunnustusväljendid. Laagrist võttis osa peastaabi kehalise kasvatuse nõunik ltn. K. Lang, õpetades laagrikoosseisule võimlemisharjutusi üleriiklikeks võimlemispidustusteks.

Saaremaa maleva laager ja lipuannetamine

Saaremaa maleva pidas oma laagri käesoleval aastal 12.—16. juunini Mändjala rannal, umbes 10 km Kuressaarest Sõrve poole. Kohal olid noorkotkad üle Saaremaa, ainult 109. Laagripealikuks oli kapten V. Raid, kuna laagriavanemana toimis maleva vanem koolinõunik J. Koppel.

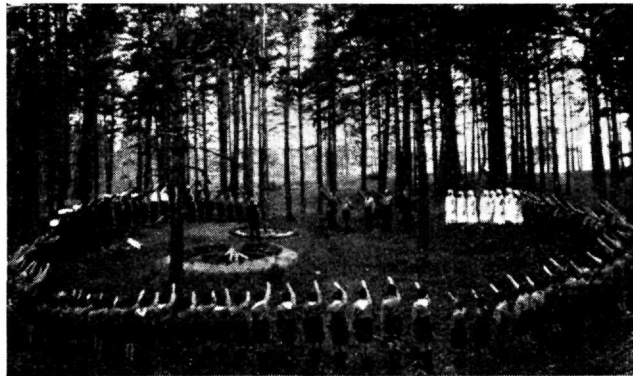
Laagri avamisel, 12. juunil, toimus ka Saaremaa maleva lipu üleandmine pärast vastavat pühalikku tseremooniat. Lipp annetati malevale seltskonna poolt, kus materjaalid saadi mitmetelt äridelt, kavand ja töö mitmetelt isikutelt ja kohalikult naiskodukaitselt. Lipp on väga nägus ja üsna väärtuslik. Lipu ametlik külg on kaitseliidu kollase kotkamärgiga ja pealkirjaga, kuna teisel küljel sõidab sinisel väljal täispurjedes vanaaestlaste laev. Lipu üleandjaks oli saabunud n. k. peastaabi ülem J. Tedersoo, kellele lipu üleandmiseks ulatas delegatsioon, koosseisus pr. Mikk, prl. Kalm ja hrad J. Treufeldt ning B. Steinberg.

Laagriilmad kujunesid küll väga vihma- ja tormiohtraiks, kuid liivastel Mändjala küngastel mändide varjus see eriti liiga ei teinud.

Tartu noorkotkaste maleva laager Rannapungerjal

Tartu malev korraldas oma laagri Rannapungerjal 13.—17. juunini. Sõit laagrisse toimus kaitselaev „Kalevipojal“. Laagrivanemaks oli maleva vanem koolinõunik K. Lang. Osavõtjaid oli 116, mahutatult 10 telki.

Laager õnnestus hästi, kuna ettenähtud kava — nii mängud, võistlused kui ka õppetegevus — võeti täpselt läbi.



Tartu maleva Rannapungerja laagri avamine 14. 06. 35

Noorte eluga laagris käis tutvumas ka Tartu abilinnapea K. Luik, dir. Kuusik, kaitseliidu maleva pealik maj. Aks, naiskodukaitsse juhtidest pr. Kuperjanov ja palju teisi.

Laagrist võttis esmakordselt osa ka uus Tartu maleva merinoorkotkaste rühm „Uiterangiora“ tuli uues, peastaabi poolt äsja kinnitatud merikotka vormis. Nendele oli õppetegevus ette nähtud laevasõidul ja laagris Rannapungerja tulitorni juures.

Tartumaa noorkotkaste malev sai lipu

Kaitseliidu Tartumaa maleva 10. aastapäeva pidustuste osavõtuks koondus Elva 15. juunil 230 vanemat juhti ja noorkotkaste, et valmistuda samal õhtul lõkkeluul esinemiseks ja kaitseliidu paraadiks järgmisel päeval. Ühtlasi korraldati ka võistlused meeskondade ja parimate võistlejate selgitamiseks k/l. üleriiklikel pidustustel ja noorte kotkaste I üldlaagris toimuvateks võistlusteks. Vahepeal harjutas samas moodustatud 14-liikmel. puhkpilliorkester ja nii võidi juba õhtupoolikul orkestri saatel korraldada Elvas jalutuskaiku ja paraadiproovi Elva spordiväljakul. Õhtu saabudes asuti veoautodele ja sõideti kaitseliidu malevale külla tema laagrisse Vapramäel, et esineda lõkkeluul ettekannetega. Öökorterisse, Elva tuletõrjemajja, jõuti tagasi alles südaööl.

Järgmisel päeval, pühapäeval, 16. juunil, korraldati aktus, kus anti üle noorkotkalikud tunnustusväljendid neid omandanuile ja peeti üldine koosolek üldlaagrisse sõidu selgitamiseks. Pärast lõunat siirduti kaitseliidu paraadile, kus noorte kotkaste peavanem kindral J. Laidoner andis malevale üle maleva lipu. Lipu õnnistamist toimetadid malevkondade vanemad — praost O. Lauri ja preester N. Hindov. Paraadmarsi lõppedes mindi ühiskorterisse, kust meeoloka jumalagajātu järel rutati rongidele.

Kaitseliidu maleva pidustuseks ilmus maleva väljaandel 10-leheküljeline ja pildirohke „Laagrileht“, mille levik ulatus 1000 eksemplaarini.

Lipp Tallinna/Ida malevkonnale

Laupäeval, 22. juunil, noorte kotkaste I üldlaagris, Tallinna maleva all-laagri piirides, oli ette nähtud lipu annetamine Ida malevkonnale. Kell 11 hommikul saabus õpetaja K. Steinberg, kes õnnistas lipu, mille järel vastava tseremoonia kohaselt lipu andis üle laagri vanem kindr. J. Soots. Lipu valmistas naiskodukaitse Ida jaoskond ja selle tõi laagrisse delegatsioon eesotsas esinaine pr. Jeetsiga. Kohal viibisid maleva vanem A. Uuesson ühes abikaasaga, Čehhi esindaja prof. Galia ühes abikaasaga, kaitseliidu maleva pealikuid ja naiskodukaitse liikmeid. Peavanema poolt löi naela lipuvarlasse peastaabi ülem J. Tedersoo, Tallinna noortemaleva poolt maleva pealik G. Poom.

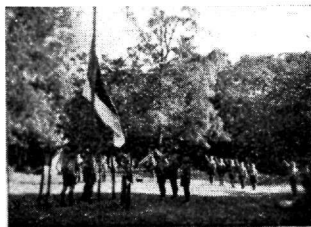
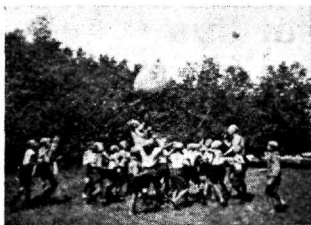
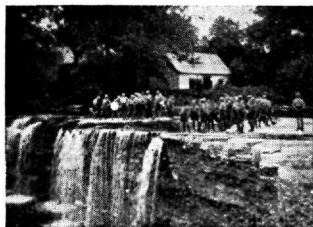
Sakalamaa malev tuli üleriiklikult esimeseks

Üleriiklikus üldlaagris Pirital tuli Sakalamaa noorkotkaste malev esimeseks parima all-laagri võistluses ja omandas auhinnana parima all-laagri vimpli. Teise auhinnana tõi malev koju o.-ü. Mooto-i juhatusel poolt annetatud tööriistade kapi auhinna, milline saadi parimini sisustatud telkide eest. Ka keeduvõistluses tulid Sakala poisid esikohale.

Soome «Partiopoikaliitto» juubellaagris,

milline kandis nimetust „Kalevalaleiri“ ja peeti Soomes Lohja alevi lähedal 6.—15. juulini, võtsid osa noorte kotkaste poolt vaatlejatena nmgriid J. Tedersoo ja V. Kulasalu. Selle laagriga tähistati Soome skautide organiseerimise 25. aastapäeva ja Soome partiopoikaliitto 10. aastapäeva. Laagris oli osavõtjaid 800 ümber. Laagrit külastas Soome haridusminister Mäntere koos kohaliku maakonna ülemaga. Laagri vanemaks oli Partioliitto peavanem kirikuõpetaja V. Louhivuori ja laagripealikuks partiujohtaja L. Vuolavirta.

Tallinna noorkotkaste laagrid



Lõuna-Side rühma ja haukaperede laager.

Laager toimus Keila-Joa lossi pargis 3.—8. juulini. Koosseisu kuulus 24 noorhaugast ja 16 noorkotkast, nendest 30 noort, kes varem laagris ei olnud viibinud. Laagri peamiseks ülesandeks oligi viimaseile anda laagrielu oskusi ja kogemusi, võimaldada neile täita katses nõutud laagripunktide sooritamist ning erikatsete sooritamist. Erikatseteid sooritatigi laagris arvult 13. Ka toimus laagri kestes haukaperede ning rühma vahel kombineeritud noorkotkalik teatejooks, kus võitjaks tuli rühma meeskond 55 minutiga haugaste 56 min. vastu. Teatejooksu tee pikkus oli 4,5 km.

Laagrit külastas hulk lastevanemaid, kaitseliidu ja naiskodukaitse tegelasi. Ka hra välisminister Seljamäe viibis külalisena laagris ja selle järele võimaldas laagrikoosseisul külas viibida enda juures oma suvilas.

Laagri toitlustamine sündis ühisköögist, mille ehitasid ja kus valmistasid toitu koka erikatse sooritanud noored ühe noorkotka ema juhatusel.

Põhja malevkonna laager.

3.—10. juulini korraldas Põhja malevkond oma laagri Lükati orus, riigivanema talu läheduses. Osavõtjaid oli 16 isikut. Paljud käisid, olles linnas töös, öhtuks ja ööks laagrisse. Laagris toimusid rühmade vahelised toiduvalmistamise ja takistus-teatejooksuvõistlused.

Kalevi/Vestholmi rühma laager.

toimus 9.—15. juulini jätkuna Lõuna malevkonna Side rühma laagriks samal platsil Keila-Joal. Koosseisu kuulus 11 noorkotkast Vestholmi gümnaasiumi rühmast. Laagris harjutati välistegevuse ala ja sooritati vastavaid katseid.

Õppelaager Kloogal.

Pioneer- ja välistegevuse alade süvendamiseks korraldati õppelaager 19.—27. juulini, kust võttis osa maleva õpperühma, Kalevi ja Nõmme malevkondade noorkotkaid kokku 43 isikut.

Laagris teostati suuremaid pioneertöid: pukkidel purre üle oja, milline voolas laagripitsil, pesemissild, nõudepesemise sild, 6 eritüüpi onne, pealeselle sidemete ja ühenduste proovid ning tööd telkides ja platsil. Ka käsitati mitmeid punkte kotkapeoja ja noorkotka katsetest ning korraldati võistlus „alati valmis“ võistluse aineil.

Laager sai palju kiita ilu ja korra poolest kõigilt külalisilt. Veidi tuska kippus tegema sagedane vihmasadu.



Desflusi sideteenistuse alal

Ins. J. Kull

Keegi ei saada sõdurit valvepostile ilma relvata. Samuti on tõsi, et relvast ei ole suurt kasu, kui sõdur ei oska relva osavasti käsitada. Seda teades varustame oma kodukaitsjad moodsate relvadega ja hoolitseme, et meie kõik oskaksime relva käsitada, kui mitte paremini siis vähemalt sama hästi kui seda suudaks teha vaenlane.

Nende peaaesannete täitmise juures kipuvad pahatihti jääma tagaplaanile mõned vähemad nõuded, mis siiski on küllalt suure tähtsusega.

Nii võib juhtuda, et meie, omades moodsaid relvi ja õpetatud relvade käsitajaid, surume relva pihku õpetatud kurtummale, saates teda valvepostile. Seda teha oleks äärmiselt hädaohtlik.

Niisugusesse olukorda võime sattuda väga kergesti, kui jätame soiku sideasjanduse arendamise, sest üksused ilma sidemeta on relvastatud kurtumma seisukorras.

Siit selgub, et üks tähtsam tegur vähemate nõuete hulgas kodukaitsese teenistuse peaaesannete kõrval, on kahtlemata sideasjandus. Seepärast ei oleks vist üleliigne kulutada veidi aega sidealasse puutuvatest küsimustest vesteldes.

Küsimusele, milline on kõige kindlam sidevahend kaitseväes, on, hoolimata praegusaja sidetehnika kõrgest arenemisjärgust, veel kaunis raske vastata. Meie ei teeks viga isegi siis, kui vastaksime, et jalaväe kindlaim sidevahend on virgats, kuigi võiakse ütelda, et meie oleme jäänud ajast maha.

Ükski sidevahend ei ole päris kindel, niisamuti kui ükski relv ei ole küllalt hea. Meie oskame käsitada mitmesuguseid relvi, samuti peame ka olema tuttavad paljude sidepidamise viisidega ja mõistame kasutada kõik sidevahendeid.

Sideasjanduse teenistusse on tänapäeval rakendatud lihtne oskus kuni moodsa teaduseni ja sidevahendid algavad virgatsiga, kirjatuvidega ja koertega ning lõpevad keeruliste elektrijõul töötavate aparaatidega.

Sideala käsitavate probleemide juure asudes tuleks esmajoonel lähemalt tutvuda sidepraktikas tarvitatava kirja märkidega.

Sidekirja märkidest on end kõige rohkem löönud läbi morsekiri. Ta tagab eduka teadete vahetuse ja on seejuures oma printsiibilt tajutav samahästi kuulmis- kui nägemismeelega.

Morsekirja võib kasutada signaliseerimisel läheda maa peale ja teadete edasiandmiseks üle suurte kauguste.

Morsekirja oskamata ei ole telegraafiline side, nii traadi kui ka radio kaudu, meie kodukaitsese teenistuses peaaegu mõeldav, või ta on vähimalt raskesti teostatav. Seda arvestades tuleb meil, neil, kes meist tahavad tegutseda sidealal, asuda kõigepealt morsekirja õppimise juure.

Morsekirja võib ära õppida palju vähema vaevaga ja lühema ajaga, kui meie teame, kuidas seda teha.

Kui me morsetähstikku lähemalt vaatleme, siis peame küll õigustatud pahameeletundega tõendama, et see tähstik on seatud halvasti kokku. Nimelt ei ole sel tähstikul märkide koosseisu poolest mingisugust

korrapärasust meie hariliku kirjatähstiku järjekorra mõttes. Nii on „a“ punk-kriips, „b“ — kriips kolm punkti, „c“ — kriips-punkt-kriips-punkt jne. Siin ei näe esialgsel vaatlusel ühtki reeglit, mis aitaks tähstikku paremini meeles pidada, ja õppija saab mulje, nagu õpiks ta hiina keelt.

Näib, et see tähstik on seatud kokku kergel käel, kuid ta on kord juba säärasena tarvitusele võetud, on ära õpitud ning seetõttu on raske revolutsiooni korras midagi muud, olgugi paremat, tarvitusele võtta. Ameerika Ühendriikides tarvitatakse ka teisi tähstikke, kuid Euroopasse need veel jõudnud ei ole ja rahvusvaheliselt on maksev ikkagi morsetähstik, millel paistab olevat ees veel küllalt pikk iga.

Esmalt vaatame läbi rahvusvahelised reeglid, mis on seoses morsekirjaga. Selgitame, kui pikad peavad olema kriipsud ja punktid, kui suur on tähe üksikute märkide omavaheline vahe, milline on vahe kahe tähe vahel ja kui suur peab olema vahe kahe sõna vahel. Need on lihtsad küsimused, kuid neis peitub morseilukirja saladus. Morsekiri on loetavuse mõttes palju jonnakama iseloomuga kui harilik kiri. Seda juba seepärast, et siin on tähed ainult ühemõõtelised; siin mängib osa ainult märkide pikkus ja nende omavaheline kaugus. Kui algaja ei õpi morsekirja märke reeglipäraselt kirjutama, siis võib päris kindlasti ütelda, et temast ei tule head töömeest. Kui õppija harjutab märkide pikkusmõõdud omale valesti „kää sisse“, siis edaspidi on juba raske asja parandada; kuna töötaja ise oma vigu ei taipu ja kui seda temale üteldakse, siis katsub ta enda äranägemise järgi küll „paremini anda“, läheb aga sealjuures peaaegu alati närvlikuks — enne töötas käega, nüüd juba hakkab ta terve kehaga märkide taktis võtmele kaasa hüppama. Nii tulevad „rikutud käega“ telegrafistid. Selle pahe eest hoiame endid.

Morsekirja mõõduüksuseks on punkt. Reeglipärase morsekirja kriipsu pikkus on 3 punkti. Üksiku tähe märkide omavaheline kaugus on 1 punkt. Vahe kahe tähe vahel on 2 punkti ja vahe kahe sõna vahel on 3 punkti.

Muidugi ei tule morsekirja punkti all mõista mitte geomeetrilist punkti, millel mõõted üldse puuduvad. Õige morsekirja punkt ei ole ka mitte ümargune, vaid ta kujutab endast lühikest kriipsukest. Morsekirja kriips on sellest punkt-kriipsukesest kolm korda pikem.

Mida nimetame morsekirja tähe märkide omavaheliseks kauguseks, see on vist arusaadav. Näiteks koosneb täht „k“ kriipsust, punktist ja kriipsust. Järelikult on kriipsu pikkus kolm punkti, kriipsu ja punkti vahe pikkus on üks punkt, siis punkt ise, punkti ja kriipsu vahe jälle üks punkt ja kriipsu pikkus kolm punkti. Kui „k“-le järgneks teine täht, siis k ja teise tähe vahe pikkus oleks 2 punkti jne.

Niisugune peab olema morsekiri väljaõpitud kujul. See on ilukiri.

Hariliku kirja õppimisel ei kirjuta õpilane kunagi mitte kohe ilukirja, vaid ilus käekiri on pideva harjutuse vili. Samuti on lood ka morsekirja õppimisega. Algaja veaks on harilikult see, et ta annab märgid

liiga lühikesed. Punkt ja kriips tunduvad tihti ühepikkusena. Ka tahab punkt hoopis ära kaduda, kuna kriips tuleb punktitaoline. Tähe koosseisu kuuluvate märkide omavaheline kaugus venib pikaks, sest täht ei ole hästi meeles. Sõnade ja tähtede vahe kaob aga ära, kuna neid tähti, mis on rohkem meele jäänud, antakse ruttu, nagu kartes, et nad ehk midu enne andmist veel meelest ära lähevad.

Soovitav on, et algaja annaks märgid võimalikult pikad, siis tulevad selged tähed. Kriips võib olla pikem kui kolm punkti. Tähtede ja sõnade vahed võivad olla ka suuremad kui ilukirja reegel seda ette näeb. Tähe märkide omavaheline vahe olgu aga väike. Millal siis öieti on täht selge? Muidugi siis, kui punktid ja kriipsud on selged. Ei aita — sellest on veel vähe. Märgid antagu küll tingimata selged, aga täht olgu ka kui tervik. Tähte ei tohi rebida katki. Vaatleme näiteks tähte „p“, mis on punkt-kriips-kriips punkt. Kui selle tähe rebime katki, siis kas moondub ta tundmatu-seni või saame tema osadest hoopis teised tähed. Venitame näiteks punkte ja kriipsude vahed pikaks, siis tuleb p asmele „e m e“. Samuti võib tulla an ez we jne. Nii siis — märgid pikad, tähed tervikutena ja vahed suured. Seda peame meeles, kui õpime morsekirja.

Kuidas morsekirja kõige vähema vaevaga ära võib õppida, seda näeme kohe. Kogemused on näidanud, et seda on kõige õigem teha kuulmise kaasabil, sest kuulmine on inimesel üks teravaimaid meeli. Seda aluseks võttes ajame asja nii, et õppi ja kuuleb oma märkide pikkust, siis võib ta morsekirja kirjutamise, s. o. telegrafeerimise võtme peal, kõige paremate tagajärgedega ära õppida.

Üleandmine üksinda ei rahulda meid, meie peame oskama ka vastu võtta. Seda peame suutma teha kolmel eri viisil: kuulmise, nägemise ja lugemise teel. Lugemise all mõistame siin kirja lugemist lindilt. Lindilugemine ei nõua õppijalt suurt pingutust. Harilikult, kui osatakse juba üle anda, võiakse lugeda linti ilma suurema vaevata. Meie oma sidepraktikas tahame võtta vastu peamiselt kuulmise abil. Ka nägemise abil võtame vastu, kui signaliseeritakse tulega ehk valgusega.

Kui harjutasime üleandmist kuulmise kaudu, siis sedasama teeme ka vastuvõtmisega. Kui oskame vastu võtta kuulmise abil, siis võime juba seda teha kaunis rahuldavalt ka nägemise abil. Seda tõendavad jällegi praktilised katsed. Näiteks raadiotelegrafist, kes on õppinud vastu võtma kuulmise abil, loeb laevas rahuldavalt morsemärke, kui neid antakse edasi tulega. Tulesignalistid aga raadiotööd ilma õppimata vastu ei võta.

Nii siis meie õpime vastu võtma kuulmise järgi. Et aga morsekirja-märgid on oma algkujul tajutavad nägemismeelega, meie ju räägime punktidest ja kriipsudest, siis peame leidma abinõu, mis aitab morsemärke tajuda kuulmise kaudu. Peame looma sideme või silla kuulmise ja nägemise vahele. Seda saavutame sel teel, kui morsekirjast teeme „kuuldekeelse“ või „raadiokeelse“ tõlke. Raadiokeelse seepärast, et raadiotelegrafist töötab ka morsemärkidega kuulmise peal.

Morse keeles on täht a punkt-kriips, raadio keeles aga „a aaa“, morse o on kolm kriipsu — raadiokeelne o on „ooo ooo ooo“, i on morse järele kaks punkti, aga

raadio keeles on ta „i“ „i“ jne. Sel viisil võib iga tähte morse keelest raadio keele ümber tõlkida.

Kuidas iga tähte üksikult raadio keele tõlkida, seda juba proovib iga õpilane ise. Ei ole mõtet siin iga tähe kohta anda kindalt tõlget, sest siis tundub nii, nagu peaks tähtede kõrval ka veel nende tõlke lisapalana ära õppima.

Edasi selgitame, millises järjekorras tuleks algajal tähtede juure asuda. Eelpool nägime, et morsetähtedel märkide koosseisu poolest ei ole mingisugust korrapärasust meie kirjatähtede järjekorra mõttes. Seepärast ka tähestiku-järjekorras neid õppima hakata ei tasu vaeva. Parimaid tagajärgi annab see, kui me tähed jagame rühmadesse sarnasuse järgi. Ühte rühma paigutame kõik punktidest koosnevad tähed, teise kõik kriipsudest, kolmandasse niisugused tähed, millede märkide koosseis näib peaaegu sarnasena jne.

Jaotame tähestiku nii, et iga rühm oleks omaette õppetund ja õpime rühmade järjekorras. Rühmadesse jaotamise oluline tähtsus seisab selles, et ühes tähe äraõppimisega harjume ka tegema vahet sarnaste tähtede vahel. Sarnased tähed kipuvad paratamatult minema segi. See hädaoht on seda suurem, mida pikemad on tähed märkide koosseisu poolest. Harjutuse juures vahetatakse tihti ära h ja 5 (üks neist on neli, teine viis punkti), ch ja 0 (null), l ja f ja teisi üksteisega sarnlevaid tähti.

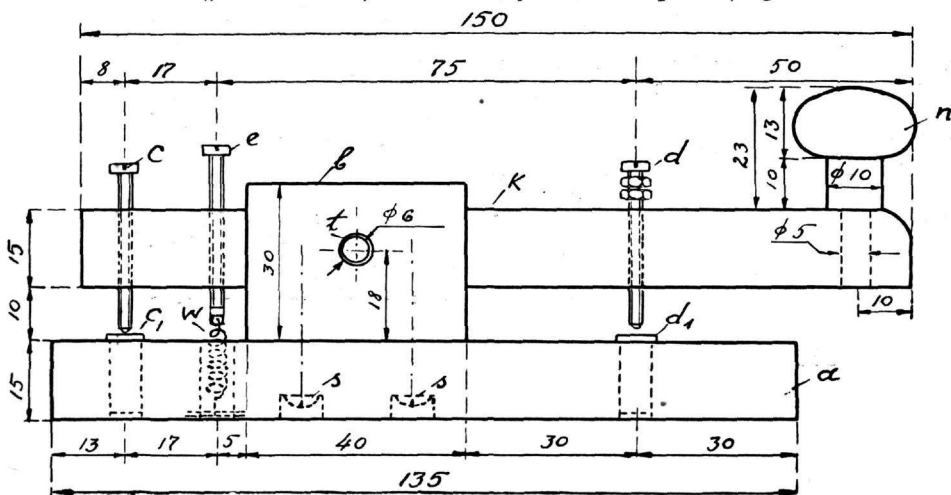
Tähed paigutame rühmadesse selle eeldusega, et järgmised rühmad sisaldaksid ka neid tähti, mis eelpool tundusid keerulistena. See on tähtis kordamise mõttes. Sellega kordame vana ja õpime uut. Tähed rühmades moodustagu juba algusest peale sõnu, või kui sõnu on esialgu raske kokku seada, siis vähimalt mitmest tähest koosnevaid rühmakesi. See õpetab meid sõnade vahesid pidama.

Nüüd veel paar sõna sellest, kuidas korraldada iseõppimist. Katsume seda korraldada nii, et mõlemad alad, saatmine ja vastuvõtmine, areneksid tarvilisel määral välja. Kahjuks peab ütleva, et seda ei saa teha üksinda oma jõul. Siin peame asjaosalise naabri paluma appi. Üksinda võime harjutada ainult üleandmist ning meie petame endid suuresti, kui arvame, et ühes sellega ka vastuvõtu oskus küllalt areneb. Meie teeme ikka nii, et vaheldumisi üks annab ja teine võtab vastu. Ka võib tegutseda terve rühm asjaosalisi.

Nii õpime telegrafeerima. Päris lihtne see ei ole ja just lapsemänguna seda võtta ei saa, sest telegrafeerimine ei olegi ju ka mängimine, vaid on kunst, ta on vähimalt kunstipärane toiming — mitte mängimine. Igal juhul tuleb kriipsutada alla seda, et õppimine kirjeldatud meetodi järgi annab võrratult paremaid tagajärgi kui juhuslik õppimine kindla süsteemita ja kavata.

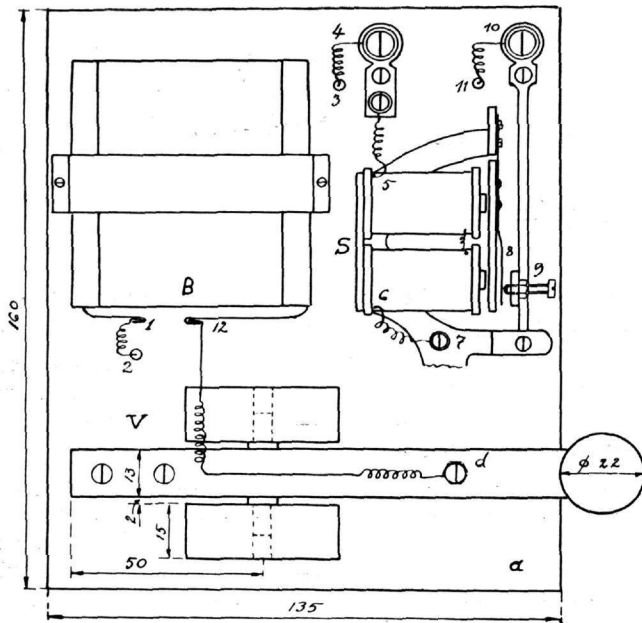
Seni ei ole meie veel rääkinud õppevahenditest. Õppevahendiks valime morsevõtme ühes vastava seadmega, mida nimetame summeriks. Võtmega kirjutame morsemärke ja summer teeb need märgid kuuldavaks. Morsevõtme ja summeri valmistame ise. Ta ei maksa palju ja kui kasutame üht aparati mitme isikuga, ettevõtet ühiselt finantseerides, siis ei tule õppijal temasse kuigi suurt kapitali investeerida.

Võtme ühes alusega valmistame puust (joonis nr. 1). Selleks kõlbab kõva, kuiv kasepuu. Puu peab nimelt



Joonis nr. 1.
Võti.

- a — aluslaud
- b — kangihoidjad
- c — tagumine kontaktkruvi
- c, — võtme tagumise kontakt
- d — esimene kontaktkruvi
- d, — võtme esimene kontakt
- e — pingutuskruvi
- k — võtme kang
- n — võtme nupp
- s — kangihoidjate kinnituskruid
- t — kangi tapp
- w — pingutusvedru



Joonis nr. 2. Võtme ja summeri asetuskava. V — võti, B — patareid, S — summer, a — aluslaud

kõva olema, sest nagu joonisel nr. 1 näha, keerame meie võtmele kruvid sisse. Kui puu on pehme, siis vint ei pea. Võtme koosseisu kuuluvad: võtme kang k, kangihoidjad b, kangi tapp t, kangi nupp n, esimene kontaktkruvi d ühes kontaktiga d₁, tagumine kontaktkruvi c ja selle kontakt c₁, pingutuskrugi e, pingutusvedru w, kangihoidjate kinnituskruvid s ja võtme aluslaud a. Kruvideks c d e on nähtud ette harilikud raadio-montaaži kruvid, missugused on müügil igas raadioäris. Mõõdult valime need 3×30 mm (läbimõõt 3 mm ja pikkus 30 mm). Need kruvid täidavad reguleerimise otstarvet. Augud puurime läbimõõduga 2 mm. Kui nüüd kruvid sisse keerame, siis käivad nad tihedasti. Et kruvi tihedasti käiks, on reguleerimise juures tähtis nõue, sest lodevad kruvid annavad järele ja meie peame veidi aja pärast uuesti reguleerima. Kontaktideks c₁ ja d₁ kõlbavad väga hästi väljalastud spordipüssi padrunite kestad. Vedru w teeme peenest terastraadist. Tapp t on kinnitatud kangi k sisse. Augud kangihoidja sees, samuti tapi otsad peavad olema siledad, et tapi hõõrumine vastu augu seinu oleks minimaalne. Puul puu vastu on hõõrumine suur, seetõttu võti ei taha kergesti käia. Asi paraneb, kui võtme jälle abiks padruni kestad. Lõikame spordipüssi padrunitel põhjad alt ära ja surume nad tihedasti tapi otsadele, nii pikalt kui tapp kangihoidja sisse ulatub. See vähendab hõõrumist ja võti hakkab kergesti liikuma.

Kruvide c ja d abil reguleerime võtit — peamiselt võtme töötavate kontaktide vahet. Seda teeb harilikult igaüks oma maitse kohaselt. Üldiselt töökontaktide (d ja d₁) vahe ei või olla suurem kui 1 mm. Harilikult telegraferitakse umbes poolemillimeetrilise vahega. Kiirtöö korral on vahe veelgi väiksem. Pingutuskruviga e anname võtmele paraja kerge käigu.

Töötamise juures hoiame võtit nii, et parema käe põial ja esimene sõrm oleksid võtmenupu n peal ja kolmas sõrm nupu ääre all. Pöidla ja esimese sõrmega vajutame võtme alla ning kolmanda sõrmega tõstame üles. Ei ole õige, kui võtmele ainult ühe sõrmega peale vajutame ja loodame, et vedru ise võtme uuesti üles tõstab. Niisuguse võtme puhul ei ole käsi küllalt tundlik ning meie ei saa võtit oma tahtmise järgi valitseda.

Summeri valmistame elektrikellast (uksekel). Lõikame elektrikella haamri ühes varrega sealt kohalt ära, kus lõpeb haamri vars ja algab peale elektromagneedi

ankur. Seda ankrut nimetame hiljem summeri keeleks. Ühtlasi eraldame ka kellaaluse küljest kella taldriku. Nüüd võtame kella osad tema aluslaua küljest lahti ja asetame nad võtme ja vooluallikaga (patareiga) ühisele lauakesele. Asetus on näidatud joonisel nr. 2. Kui juhtub, et summerit tahame valmistada niisugusest elektrikellast, mis on monteeritud plekist karbi sisse (ilma puust aluseta), siis asetame ta ühes karbiga võtme aluslauale. Taldriku ja haamri viskame muidugi ära.

Vooluallikaks kõlbab harilik 4,5-voldiline taskulambi-patarei.

Kuidas summer töötab, seda teame juba füüsikast. Meeletuletuseks on näidatud summeri põhimõtteline lülituskava joonisel nr. 3.

Joonisel nr. 2 on näidatud, kuidas asetada võti V, Summer S ja vooluallikas B ühisele alusele a. Samuti näeme sealt, kuidas neid tegelikult omavahel elektriliselt ühendada. Elektrilise ühenduse teeme järgmiselt: kinnitame voolujuhtme patareid B klemmi 1 külge, edasi läheme augu 2 kaudu laua alla, lauaalust mööda sirgjooneliselt kuni auguni 3, augu 3 kaudu tuleme laua peale, sealt ühendusklemmi 4 kaudu summeri mähis-

Joonis nr. 3.

Võtme ja summeri põhimõtteline lülituskava.

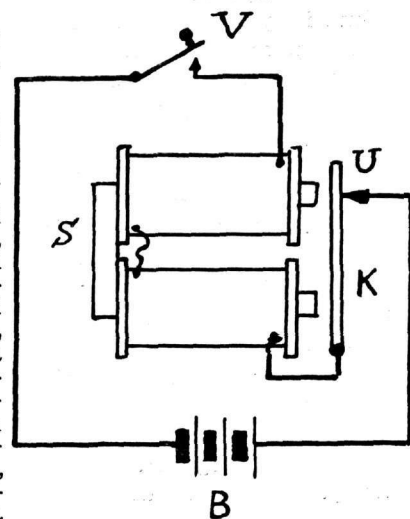
V — võti, B — patareid, S — mähised (poolid), K — summeri keel, U — keele kontakt.

tesse 5 ja 6, edasi summeri korpus 7, summeri keel 8 (keel on ühenduses korpussega), kontaktkruvi 9, ühendusklemm 10, augu 11 kaudu laua alla, laua all sirgjooneliselt kuni võtme kontaktini d₁ (kontakt d₁ on näha joonisel nr. 1), kontaktkruvi d, võtme kangi mööda kangihoidja peale ja sealt patareid klemmi 12. Et juhe ei takistaks võtme liikumist, ülemineku kohal kangi kangihoidjale, ja kontaktkruvi d keeramist reguleerimise puhul, keerame juhtme traadi nimetatud kohades spiraali. Samuti teeme spiraalid ka teiste ühendusklemmide juure, see hõlbustab juhtme kinnitamist klemmide külge. Laua alumisele küljele lõikame rennid sisse ja paigutame juhtmed rennidesse. Juhtmeks kasutame peent, umbes 0,5-mm läbimõõduga isoleeritud vasktraati.

Eelpooltoodud kirjelduse järgi ehitatud õppeabinõu ei võistle moodsa lampsummeriga ja korraliku morsevõtme, kuid ta on kättesaadav, odav ja täidab oma ülesande rahuldavalt, kui meie temale liiga suuri nõudeid ei esita.

Võib-olla huvitab ehk lugejat see, et kuhu meie morsekirja õppides välja jõuame. Või kus on see piir, kui kaugele peame oma oskust arendama. Samuti, kas morsekirja oskusele on meie oludes eraelus ka mingit tähtsust. Siin võiks vastata, et telegraafi töö kiirus käsitsitöötamisel on kuni 125 tähte minutis. Amatööride juures kuni 50 tähte minutis. Eraelus võiks kasutada seda oskust raadioamatöörina. Paremalt juhul võib jõuda välja raadiotelegrafistini. Esmalt peaksime küll jõudma välja raadioamatööri tasemele ja soetama tarvilise amatööride võrgu üle maa, mida võiks kasutada tarbekorral ka kodukaitse alal.

Raadiotelegrafistide kutseksamite ja raadioamatööride eksami määrus on avaldatud Riigi Teatajas nr. 26 1934. a.



ESKADRON SOOMUSAUTO VASTU



Mälestusi võitluspäevilt

Üheks ilusamaks leheküljeks meie vabadussõja ajalooraamatusse jääb kahtlemata meie soomusautode vägitegude sari. Jalaväge toetades ja kaitses on soomusautod vabadussõja kestes teinud palju hiilgavaid vägitegusid. Kogu vabadussõjas oli soomusautodel suur tähtsus, sest nende abil oli võimalik kiiresti peale tungida. Kuhu ei pääsnud soomusrongid, sinna läksid soomusautod ja tegid „puhta tööd“. Soomusautod löid vahest üksipäinis vaenlase terved rünnakud tagasi ja tekitasid peamiselt oma ootamatu ilmumisega vaenlase tagalas suurt kahuhirmu ja segadust (nagu s.-a. „Estonia“, kes 1919. a. sügisel Narva rindel „kolmas“ kolm ööd-päeva punaste tagalas ringi). Volmari, Irboska ja Pihkva vabastamisel 1919. a. maikuus olid meie soomusautod esimesed, kes tungisid linna ning murdsid seal lõplikult vaenlase vastupanu.

Kõik soomusautod (peale Orava lahingus hukkunud „Tasuja“) on õnnelikult võidelnud kogu vabadussõja aja, mõnikord tegutsedes mitmekümnete kilomeetrite viisi punaste seljataga ja olles ümber piiratud punastest.

Järgnev episood on vaid üksik kahvatu pildike meie soomusautode võitlussarjast, mis 1919. a. suvel ja varasügisel kestsid päevast päeva Pihkva taga ühehuguse pinevusega. Pihkvast Porhovi kuulutatavad veel tänapäeval maanteed ääres paljud punaste kääpad meie soomusautode tule tabavust..

*

See oli 1919. a. suvel. Porhovi sihil olid punased raudtee põhjalikult ära lõhkunud, mislābi oli takistatud meie soomusrongide edasilikumine. Seetõttu lasus punastele ootamata löökide andmine meie soomusautodel, kes selle ülesande ka hästi sooritasid.

Oli üks ilusaid, päikesepaistelisi augustikuu alguspäevi, kui viibisime oma soomusautoga järjekordsel retksõidul kaugel eespool meie jalaväe eelliini, — kui mu mälu mind ei peta — Tsanova küla lähedal, lõuna pool Pihkva-Porhovi raudteed, et punastel veidi „aadril lasta“. Auto mootoris juhtus väike rike. Peatusime kesk maanteed ja autojuht oma abiga hakkas kõrvaldama riket. Ühtäkki silmasime vasemat kätt metsa ääres, mis asetseb umbes 500 meetrit maanteest, mingit liikumist. Binokliga vaadates näeme suurt ratsajõuku, kes rivistub metsa ääres lahkrivisse. Kauguse tõttu tekkis küsimus, kas on need Balahovitši ratsurid või punased. Mõodus väheseid minuteid, ja küsimus oli lahendatud üle välja meie suunas kappavate ratsurite poolt, kellel käes löögivalmis mõõgad ja torkevalmis piigid. Nüüd polnud enam mingit kahtlust, et

need on punased, kes metsa ääres sõites märkasid meie äpardust ning üritasid nüüd meid „külmaks teha“.

„Kahur laadida kartetšiga! Kuulipildujad — sihk harilik! Sihtida hobuste rinna kõrgusele! Ilma minu käskluseta ei tohi lasta paukugi!“ käsutas meie autoülem külma rahuga.

Nüüd, kus punased olid hargnenud laiali, nägime kui palju neid oli. Terve eskadron — umbes sada ratsurit kappas täies karjääris meie poole. Ühtlasi kostis kaugusest mingit ebamäärast ulumist, nagu hulgast kõrist kostvat kisa: „...raaa — raaa — raaa...“

Oli otsustav hetk. Punased olid lähenenud meile umbes 250 meetri peale. Juba võis silm seletada üksikasjaliselt ründajate metsikuid lõustu — silmis verejanuline kiskjapilk, ning kuulda ebainimlikul häälel hirmust kisa ja röökimist: „Dajošš bronevika!“ (Kas annad soomusauto!) Veel mõni hetk — ja nad on käsitsi — mõökade ja piikidega — meie auto kallal..

Kramplikult pigistasid mu rusikad maksimi käepidemeid. Vasem põial kaitsevinnakul, parem päästikul värisesid kergesti närvlikust erutusest. (Sellast erutust polnud ma tunnud varem ega kunagi enam pärast seda.) Teadvuses püsis vaid vaenlaste liginev parv, mis on tarvis hävitada. Ja mu kaasvõitlejad? Otsekui kirglikud kütid jahisaaki — nii jälgisid ka nemad punaste liikumist eesoleval maastikul. „Sibulaõgijaile-vanjkadele tuleb kütta saun, mis neilt võtaks isu võõra vara ja vabaduse järele!“ ainult see oli meil mõttes. „Küllap punastest mõnigi oma viimse ohke siin ohkab...“

Nüüd on paras hetk..

„Tuld!“ käsutas autoülem.

Ja siis kärises minus miski, miski nagu vabanes. Otse lunastusena kõlas tegevusse lastud kuulipildujate rõõmus „ratatataa“, mille sekka haugatas vihaselt „karupüss“ (37-mm kiirlaskekahur)..

Ründajate esimene veerg pühitati sõna otsemas mõttes ära. Vaenlase ratsaahelikud pudenesid silmnähtavalt, katkesid, sulasid kui vaha ääsitule kuumuses. Meie relvad aga külvasid surma ja hävi punaste sekka. Ja kuul kuuli, kartetš kartetši järele tabas punaste ja nende hobuste komistavaid, kukkuvaid ja karglevaid kogsid. Mõõda välja sööstsid tagasi hullumeelses hirmus üksikud punased, traavisid ratsurita hobused..

Lahing kestis vaid mõni minut. Vaid üksikud säilinud punased pääsid sellelt hävituslahingu väljalt. Väljale jäi maha üle 60 punaratsuri laiba, nende hulgas ka eskadroni komandör ja juudi soost sõjakomissar — dokumentide järgi endine üliõpilane.

Pilt oli masendavalt traagiline. Kes pole sellast sündmust näinud, ei või seda kergesti kujutella. Ellujäänud punased põgenenud, väljusime autost ja asusime lahinguvälja ülevaatusele. Üsna soomusauto lähedal lebas üks punane surnult oma haavatud hobuse kõrval, kellel arvatavasti mürsk oli purustanud mõlema esimese jala luud. Õnnetu loom, kogu kehast värisedes, katsus end upitada jalule, kuid ei saanud; ta silmist jooksid pisarad. Esmakordselt elus nägin looma nutmas. Aetuna kaastundest vaevleva ratsu vastu haarasin tohlust mauseri, paitasin õnnetu looma pead, panin püstoliraua ta kõrva ja vajutasin päästikule... Värisedes langes hobune maha ja jäi vaikselt lebama; vaid ninast ilmus punane verenire...

Langenute dokumentides ilmnes, et meie poolt hävitatud eskadron oli 1. Nõukogude ratsaväekursuse 3. eskadron — punaväe eliitväeosi ja kommunismi ustavaimaid tugesid. Need mehed ei visanud meie esimeste paukude järel püsse maha ega pistnud kabuhirmus liduma, nagu tegi enamik punaväelasi, vaid võitlesid visalt, fanaatilise viha ja ürginimese metsikusega.

Mis ajas neid noori punakadette sellasele meeletule rünnakule, jääb arusaamatuks. Võib oletada, et nad olid vahest uimastatud kokaiiniga, millist võtet

punaväe juhatus kasutas tollal oma vägede tullesaatmisel, või olid nad tiivustatud silmnähtavalt kindlast võidulootusest, mistõttu üritasid siis n.-ü. „psühholoogilise rünnaku“, eeldusega, et meie pageme kabuhirmus autost välja, misjärel siis „seltsimehed“—kursandid teevad enesele kohuseks meid aidata elust üle minna igavikku... Sest ükski õige aruga inimene ei üritaks rünnakut, pealegi ratsa ja lagedal, vastase võitlusvõimelisele soomuslahingumasinale, missugune üritus on võrdne enesetapmisele.

Korjanud ära langenute relvad, dokumendid, uhked rinnamärgid, komandöri ja komissari auastmetunnusmärgid (asitõenduseks!) ning laadinud soomusauto tulvil püssidest, mõõkadest, revolvreist ja sadulaist, pöördusime tagasi oma lähtealusele.

Olime väsinud, ent siiski rõõmsad, et olime täitnud oma kohuse, seistes ohus ja julgesti silma vaadates kohutaval kooljalõustal irvitavale vikatimehele, ent siiski lõpuni kinni pidades ülima sõdurivahvuse igivannast käksõnast:

„Alistumist vaenlasele ei ole!“

Siin esinev on mu elu mälestusrikkaim episood kogu vabadussõja kestes.

E. A.



Tõimetuselt saadetud Kirjandus

Tartu näitusväli. Koguteos. Autorid: ajaloolane A. Veitman, põllutöökoja maaparanduse talituse juhataja E. Valdmaa ja arhitekt A. Matteus. Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi kirjastus, 24 lhk. suuruses formaadis, hind 50 senti.

E. Asson: Vana Aeg. Keskkooli I klassi kursus (V õppeaasta). 184 lhk. Hind Kr. 1.60. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus.

Tartu Näituse Album. Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi kirjastus 1935. a., 96+4 lhk., hind 30 senti.

A. Mölder. Eesti Kirjandus. Muukeelsele keskkoolidele. I Eesti Kirjanduslik Lugemik keskkooli I klassile. 176 lhk. Hind Kr. 2.25. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus.

Mis on elu? Bioloogia põhiküsimusi. Kirjutanud V. Lao, redigeerinud eradots. dr. med. M. Tiitso. 112 lhk., 26 joonist. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Hind 1 kr., Elava Teaduse aastatellijaike 75 snt.

Raamat annab ülevaate sellest, mida me kindlasti teame elu lugematuist esinemisvormidest ja eluseadustest. See on mitte ainult tarviline, vaid ka põnev teos igapähele, kes oma elu, ümbruse ja looduse suhtes tahab käia lahtisi silmi.

G. Põldmaa ja E. Kilkson: James Watt. Aurumäšina leiutaja. 130 lhk., hind 1.50 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. (Suurmeeste Elulood nr. 26).

Neeme Ruus: „Haridusolud Daanis“, 98 lhk., 33 pilti. Hind Kr. 1.50. E. Haridusliidu kirjastus.

A. Mölder: Eesti Kirjandus. Muukeelsele algkoolidele. I Eesti Kirjanduslik Lugemik algkooli V klassile. 144 lhk. Hind Kr. 1.25. „Noor-Eesti“ kirjastus Tartus.

A. Mölder: Eesti Kirjandus. Muukeelsele keskkoolidele. II Eesti Kirjanduslik Lugemik keskkooli II klassile. 160 lhk. Hind Kr. 2.—. „Noor-Eesti“ kirjastus Tartus.

A. Mölder: Eesti Kirjandus. Muukeelsele keskkoolidele. III Eesti Kirjanduslik Lugemik keskkooli III klassile, ja **Eesti Kirjandus.** Muukeelsele keskkoolidele IV Eesti Kirjanduslik Lugemik keskkooli IV klassile. III-dal 180 lhk. ja IV-dal 182 lhk. Hind mõlemail Kr. 1.80. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus.

Johannes Aavik: Eesti Rahvaluule koolidele ja üldsele. Täiendanud mag. L. Põdras. 170 lhk. Hind Kr. 1.75. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus.

Käesolev trükk erineb esimesest nii mõnegi seiga poolest. Kõigepealt on laulude arvu märksa suurendatud: teine trükk sisaldab 140 laulu, kokku 5353 värssi, seega 26 laulu ja 1597 värssi rohkem kui esimeses. Pealeselle on siin eriline L. Põdras'e poolt koostatud lisa 72 lauluga, kokku 1648 värssiga, seega sisaldab raamat üldsummas 212 laulu, mis teeb kokku 7001 värssi.

Raamatu-aasta puhul soovitame

Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920.

Koostanud kolonel Jaan Maide.

*

488-leheküljeline heal paberil, 19 selgitava skeemiga varustatud raamat annab täielise ülevaate meie riigi tekkimisloo heroilisemast ajajärgust, käsitledes üksikasjaliselt Vabadussõja tähtsaid tegevusala — lahingutegevust.

*

Raamat on saadaval suuremates raamatukauplustes,
kaitseliidu malevate staapides ja kaitseliitl. tarvete laos.

Hind Kr. 3.50.